

VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS JUSTICIJOS KATEDRA

Dieninės studijų formos
V kurso baudžiamosios justicijos
specializacijos studentės Raimondos Baudytės

Magistro darbas

**NAUJAGIMIO NUŽUDYMO TRAKTUOTĖ PAGAL LIETUVOS IR KITŲ
VALSTYBIŲ ĮSTATYMUS**

TREATMENT OF INFANTICIDE IN LAWS OF LITHUANIA AND OTHER
COUNTRIES

Vadovė: doc. dr. Rita Aliukonienė

Recenzentas: prof. dr. Armanas Abramavičius

Vilnius

2016

TURINYS

IŽANGA	3
1. NUŽUDYMO SAMPRATA IR RŪŠYS.....	6
2. NAUJAGIMIO NUŽUDYMO SAMPRATA IR ISTORINĖ RAIDA	18
3. NAUJAGIMIO NUŽUDYMO SUDĖTIES POŽYMIŲ ANALIZĖ.....	32
3.1. Objektyvieji požymiai	32
3.2. Subjektyvieji požymiai.....	37
4. NAUJAGIMIO NUŽUDYMO ATRIBOJIMAS NUO KITŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ	45
IŠVADOS	52
SANTRAUKA	54
SUMMARY	55
LITERATŪROS SĄRAŠAS	56

IŽANGA

Kiekvienos demokratinės valstybės idėja yra grindžiama prigimtinėmis teisėmis, o žmogus - vienintelė būtybė Žemėje, įvardijusi tas teises ir jas prisiskyrusi sau. Istorija liudija, kad iki to buvo eita ilgai ir palaiapsniui, tačiau iki šiol dar ne viskas yra pasiekta. Prigimtinių teisės sampratoje žmogaus teisės bei laisvės kildinamos iš pačios asmenybės, o valstybė – paskesnis pačio žmogaus sukurtas kūrinys. Popiežius Leonas XIII enciklopedijoje „*Rerum novarum*“ rašė: „Valstybė <...> privalo rūpintis visa visuomene, nes prigimtis pavedė ją globoti vyriausiajai krašto valdžiai taip, jog visuomenės gerovė yra ne tik vyriausiosios valdžios dėsnis, bet ir vienintelė vyriausybės priežastis ir prasmė“¹. Kiekviena valstybė prisiima atsakomybę bei įsipareigoja laikytis tarptautinės teisės nustatytų normų, gerbti, saugoti bei užtikrinti žmogaus teises. Taip pat ji turi susilaikyti nuo veiksmų ribojančių žmogaus teises, privalo apginti individą ar grupę nuo žmogaus teisių pažeidimų, turi sukurti reikalingas sąlygas, leidžiančias naudotis visomis žmogaus teisėmis.

Neabejojama, jog prigimtinė žmogaus teisė į gyvybę yra viena reikšmingiausių ir labiausiai saugomų tiek nacionaliniais, tiek tarptautiniais teisės aktais. Pastaruosiuose teisės aktuose žmogaus teisei į gyvybę skiriamas ypatingas dėmesys. Visų pirma, paminėtinas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 2 straipsnis, kuriame įtvirtinta įstatyminė teisė į gyvybę apsaugą bei nurodoma, kad „negalima tyčia atimti niekieno gyvybės“². Kitas svarbus tarptautinis teisės aktas – Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, kurios 3 straipsnyje nustatyta, jog „kiekvienas žmogus turi teisę į gyvybę, laisvę ir asmens neliečiamybę“³. Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 19 straipsnį „žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas“⁴. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje teigiama, kad gyvybė ir orumas reiškia žmogaus esmę. Jos yra neatimamos ir negali būti traktuojamos atskirai. Tai prigimtinių žmogaus teisės, prigimtinių individo galimybių, užtikrinančios jo žmogiškąjį orumą socialinio gyvenimo srityse⁵. Tad valstybė privalo imtis įvairiausių apsaugos priemonių, siekdama užtikrinti konstitucinę ir visuotinai pripažintą asmens teisę į gyvybę, o vienas svarbiausių tokio užtikrinimo būdų – atsakomybės už neteisėtą kito žmogaus

¹ *Rerum novarum*. 1931. Kaunas: Šv. Kazimiero draugija.

² Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1955, Nr. 40-987.

³ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*. 1991, Nr. 9-244.

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 109-3004.

gyvybės atėmimą įtvirtinimas baudžiamuosiuose įstatymuose. Atkreiptinas dėmesys, kad įstatymų leidėjas nusikaltimus žmogaus gyvybei yra priskyres prie labiausiai pavojingų reiškinų, tačiau privilegijuoti nužudymai, kurių kategorijai priskiriamas naujagimio nužudymas, yra laikomi tarsi „tikriesiems“ nužudymams neprilygstančiomis nusikalstamomis veikomis.

Darbo tikslas ir uždaviniai. Šio magistrinio darbo tikslas yra išnagrinėti naujagimio nužudymo kaip privilegijuoto nužudymo sampratą, išanalizuoti kiekvieną šios nusikalstamos veikos sudėties požymį, reglamentavimo skirtumus Lietuvos bei kitų užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Taip pat šiame darbe bus įvardijami probleminiai aspektai, susiję su BK 131 str. reglamentuojamo nužudymo klausimais bei atsižvelgiant į atliktą minėtų dalykų analizę, pateikiamos informatyvios išvados.

Darbo objektas. Magistrinio darbo objektu yra naujagimio nužudymo sudėties elementų analizė, remiantis Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamaisiais įstatymais bei teismų praktika. Darbe lyginamuoju aspektu aptariami Suomijos, Lenkijos, Kroatijos baudžiamieji įstatymai, kuriuose naujagimio nužudymas įtvirtintas kaip privilegijuota nusikalstama veika.

Darbo metodika. Darbe pasiremta įvairiais tyrimo metodais: istoriniu, loginiu, sisteminiu, lyginamuoju, apibendrinimo. Istoriniu metodu buvo nuosekliai ir išsamiai aptarta naujagimio nužudymo instituto raida nuo pirmųjų jos užuomazgų iki šių dienų. Loginis ir sisteminis metodai panaudoti pateikiant įvairių teisės, medicinos, psichologijos, psichiatrijos mokslininkų nuomones įvairiais analizuojamos temos aspektais (gyvybės pradžios bei teisės į gyvybę pradžios, mirties momento nustatymo, medicininių naujagimio kriterijų, gimdymo pradžios ir pan.). Lyginamasis metodas kartu su kitais panaudotas analizuoti ir išskirti objektyviųjų ir subjektyviųjų naujagimio nužudymo sudėties požymių panašumus bei skirtumus, taip pat atriboti BK 131 str. reglamentuojamą veiką nuo kvalifikuoto nužudymo (BK 129 str. 1, 2, 3 p.), neteisėto aborto (BK 142 str.) ir vaiko palikimo (BK 158 str.) nusikalstamų veikų.

Šaltiniai. Nusikalstamos veikos žmogaus gyvybei gana plačiai tyrinėjamos Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje, tačiau vis tik reikia pastebėti, kad teisinės literatūros bei teismų praktikos naujagimio nužudymo tema nėra gausi. Šiame magistriniame darbe daugiausiai remtasi Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikų darbais (R. Aliukonienės, A. Abramavičiaus, J. Nociaus, V. Piesliako, A. Milinio ir kt.), taip pat

medicinos, psichiatrijos bei psichologijos mokslų autorių darbais. Taip pat darbe naudojami įvairių užsienio šalių autorių darbai: S. V. Borodin, J. Wessls ir kt.

1. NUŽUDYMO SAMPRATA IR RŪŠYS

Antikos laikų stoikų filosofijoje vyravo požiūris, kad kiekvienas žmogus yra pasaulio dalis ir funkcionuoja pagal savo dėsnius. Vienas ryškiausių prigimtinės teisės idėjos propaguotojų Markas Tulijus Ciceronas teigė, jog egzistuoja teisingas įstatymas, tiksliau, teisingas žmogaus proto suvokimas, atitinkantis prigimtį, nekintantis, amžinas ir galiojantis visiems žmonėms. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 18 straipsnyje įtvirtinta, jog „žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės“⁶. Būtent teisė į gyvybę yra svarbiausia žmogaus prigimtinė teisė, o pati žmogaus gyvybė – aukščiausia vertybė, kurios apsauga yra viena pagrindinių baudžiamosios teisės ir baudžiamųjų įstatymų uždavinių. Pastarieji uždaviniai „priimami ir funkcionuoja tam, kad, nustatydami draudimus tam tikroms veikoms ir už šių draudimų nevykdymą grasindami kriminalinėmis bausmėmis, apsaugotų asmenis, visuomenę ir valstybės institucijas nuo nusikalstamų kėsinių“⁷. Nusikaltimus žmogaus gyvybei bendriausia prasme galima suskirstyti į dvi grupes: nužudymus bei kitus nusikaltimus žmogaus gyvybei⁸. Nekyla abejonių, jog nužudymas yra vienas sunkiausių ir pavojingiausių nusikaltimų žmogaus gyvybei, sukeliantis neatkuriamus padarinius – žmogaus mirtį. Dėl šios priežasties nužudymui skiriamas ypatingas dėmesys Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamosios teisės teorijoje bei praktikoje. Šioje darbo dalyje bus bandoma trumpai atskleisti nužudymo sampratą bei jos rūšis.

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas⁹ (toliau – BK) saugo bei gina kiekvieno žmogaus teisę į gyvybę, nes „jei nėra gyvybės, beprasmės tampa ir visos kitos žmogaus teisės“¹⁰. 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojus naujam BK, nusikalstamos veikos, kuriomis kėsinama į žmogaus gyvybę, išskirtos į atskirą skyrių „Nusikaltimai žmogaus gyvybei“ (XVII skyrius). Vis dėlto, nužudymo sąvoka nei senajame, nei naujajame BK nėra pateikiama, tad šią spragą galima būtų užpildyti pasitelkus doktrininį aiškinimą.

Visų pirma, būtina paminėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimą Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, kuris skirtas suvienodinti teismų praktiką taikant baudžiamuosius įstatymus, būtent, nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose. Šiame nutarime nužudymas

⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

⁷ PAVILONIS, V. *Konstitucinės baudžiamųjų įstatymų rekodifikacijos ištakos. Konstitucija, žmogus, teisinė valstybė*. Vilnius, 1997, p. 90.

⁸ MILINIS, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą. Monografija*. Vilnius: VŠĮ Registrų centras, 2011.

⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. VIII-1968.

¹⁰ PAVILONIS, V., et al. *Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras. I dalis*. Vilnius, 2000, p. 120.

apibrėžiamas kaip „tyčinis neteisėtas kito žmogaus gyvybės atėmimas“¹¹. Panašiai nužudymo sąvoką pateikia ir dauguma Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikų (K. Jovaišas¹², A. Pėstininkas¹³, A. Klimka, A. Abramavičius), tačiau skirtingose baudžiamosios teisės doktrinos nužudymas kaip nusikaltimas apibrėžiamas ne vienodai. Pavyzdžiui, teisininkas A. Klimka nužudymo sąvokoje atsisakė termino „neteisėtas, jį pakeisdamas žodžiais „priešingas teisei“¹⁴, o A. Abramavičius siūlo nužudymą apibrėžti kaip „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnyje reglamentuojamą tyčinę veiką, kuria ne tik kėsinama į kito žmogaus gyvybę, bet ir neišvengiamai tam asmeniui sukeliama mirtis“¹⁵. Atkreiptinas dėmesys, kad esminis dviejų anksčiau minėtų nužudymo apibrėžimų skirtumas yra tas, jog vieni autoriai akcentuoja nusikalstamos veikos neteisėtumą, o kiti sąmoningai šių žodžių atsisako, suvokdami, jog teisėtas gyvybės atėmimas yra neįmanomas – tai pažeistų moralės, žmoniškumo bei dorovės principus.

Apibendrinant LAT ir Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikų nuomones dėl nužudymo sąvokos apibrėžimo, galima būtų išskirti tokius šiai nusikalstamai veikai būdingus bruožus:

- 1) Nužudymas – neteisėta veika.
- 2) Nužudymas – kalta veika, padaroma esant tyčinei kaltės formai.
- 3) Nužudymas – veika, kurios metu atimama gyvybė kitam žmogui.

Neteisėtumas. Baudžiamosios teisės teorijoje lig šiol nėra vyraujančios vieningos nuomonės dėl „neteisėtumo“ formuluotės. Minėta, kad dalis mokslininkų (J. Nocius, A. Abramavičius) termino „neteisėtas“ visiškai vengia. Vis dėlto teisininkas A. Milinis savo monografijoje teigia, jog apibrėžiant nužudymo sąvoką, šį terminą vartoti būtina, kadangi vis tik egzistuoja „teisėti“ gyvybės atėmimo būdai. Kaip pavyzdį monografijos autorius mini 1996 metais įsigaliojusį naująjį Rusijos Federacijos baudžiamąjį kodeksą, kurio 105 straipsnio 1 dalyje nužudymas apibrėžtas kaip tyčinis mirties sukėlimas kitam žmogui. Toks apibrėžimas nėra visiškai tikslus, kadangi į jo ribas patenka ir teisėti gyvybės

¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, *Teismų praktika*, Nr. 46.

¹² JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. *Teisės problemos*, 1997, Nr.2, p.18.

¹³ PĖSTININKAS, A. *Nusikaltimai asmeniui*. Vilnius: Mintis, 1984, p. 8.

¹⁴ KLIMKA, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai*. Vilnius: Leidykla „Mintis“, 1964, p. 5.

¹⁵ ABRAMAVIČIUS, A. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis: paskaitų medžiaga*. Vilniaus Universitetas, Teisės fakultetas, 2013.

atėmimo kitam asmeniui atvejais¹⁶. Teisinėje literatūroje galima rasti tokias teisėtai gyvybės atėmimo pavyzdžiais laikytinas veikas: mirties bausmė bei eutanazija. Pastebėtina, kad abi pastarosios veikos kol kas Lietuvoje nėra legalizuotos, bet pasauliniu mastu pakankamai plačiai toleruojamos, priimtinos, o už jų atlikimą tam tikrose šalyse netgi nėra numatytos baudžiamosios atsakomybės.

Vienas ryškiausių „teisėto“ gyvybės atėmimo pavyzdžių, už kurio padarymą įstatymai nėra numatę baudžiamosios atsakomybės – būtinoji gintis. Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos (toliau – EŽTK) 2 straipsnio 2 dalies a punkte įtvirtinta, kad „gyvybės atėmimas negali būti laikomas prieštaraujančiu nuostatai, jog kiekvieno žmogaus teisė gyventi turi būti saugoma įstatymo, jeigu tai įvyko neviršijant tokios jėgos panaudojimo, kai tai buvo neišvengiamai būtina ginant kiekvieną asmenį nuo neteisėto smurto“¹⁷. Mūsų šalies BK 28 straipsnyje taip pat numatyta žmogaus teisė į būtinąją gintį, o BK komentare pastaroji sąvoka apibrėžiama kaip „situacija, kai baudžiamojo įstatymo ginamiems interesams, žala padaroma ginant save, kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsینimosi, jei tuo nebuvo peržengtos būtiniosios ginties ribos“¹⁸. Šiek tiek platesnę būtiniosios ginties sąvoką pateikia V. Pavilionis ir R. Merkevičius, teigdami, kad „būtinoji gintis – tai baudžiamajame ar kitų teisės šakų įstatymuose numatyta ir formaliai atitinkanti baudžiamajame įstatyme numatytos veikos požymius, visuomenei naudinga (socialiai vertinga) ir teisėta veika, kuria asmuo, gindamas save, kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsینimosi, padaro užpuolikui žalos ir kuri tokiu būdu šalina tokios veikos pavojingumą ir priešingumą teisei bei suponuoja teisinės atsakomybės už tokią veiką nykimą“¹⁹. „Iš istorijos studijų žinoma, kad teisė į būtinąją gintį buvo numatyta visuose baudžiamosios teisės raidos etapuose. Visai pagrįstai būtinoji gintis buvo ir yra pripažįstama prigimtinė žmogaus teise. Baudžiamojoje teisėje nebuvo ir nėra abejojama būtiniosios ginties kaip teisėto gyvybės atėmimo pagrindo egzistavimo būtinumu“²⁰. Atkreiptinas dėmesys, kad ne tik Lietuvos, bet užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose įstatymų leidėjai yra įtvirtinę kiekvieno asmens teisę į būtinąją gintį. Daugelyje iš jų būtiniosios ginties

¹⁶ MILINIS, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą. Monografija*. Vilnius: VŠĮ Registrų centras, 2011.

¹⁷ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1955, Nr. 40-987.

¹⁸ PRAPIESTIS, J., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 181.

¹⁹ PAVILONIS, V.; MERKEVIČIUS R. *Būtinoji gintis: mokomoji priemonė*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 39-40.

²⁰ *Ibid*, p. 185.

teisėtumo sąlygos atitinka BK numatytas taisykles. Pavyzdžiui, Prancūzijos BK 122-5 straipsnyje²¹ būtinoji gintis traktuojama lygiai taip pat kaip ir Lietuvoje. Abiejų šių šalių baudžiamieji įstatymai numato asmens atleidžiamumą nuo baudžiamosios atsakomybės, jei neteisėta veika buvo atlikta ginantis arba ginant kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsینimosi, tačiau neperžengiant būtiniosios ginties ribų.

Kalta veika. Pastebėtina, jog „veika kaip nužudymas ar bet kuris kitas nusikaltimas žmogaus gyvybei gali būti kvalifikuojama tik tada, kai atliekant tam tikrus aktyvius veiksmus arba nevykdant pareigos vienaip ar kitaip veikti esama subjekto kaltės“²². Remiantis tuo galima daryti išvadą, kad baudžiamojon atsakomybėn bus traukiamas tik toks asmuo, kurio veikoje bus nustatytas subjektyvusis nusikalstamos veikos sudėties požymis - kaltė. Atvejai, kai gyvybė kitam žmogui atimama be kaltės (nesant nei tyčiai, nei neatsargumui), yra laikomi ne nusikaltimu, o kazusu arba nelaimingu atsitikimu. Atkreiptinas dėmesys, jog nei Lietuvos, nei užsienio valstybių baudžiamosios teisės doktrinosė nėra vienareikšmės nuomonės dėl kaltės formos, kaip privalomojo nužudymo požymio.

Didžioji dalis Lietuvos baudžiamosios teisės specialistų mano, kad nužudymas - išimtinai tyčinis gyvybės atėmimas. Baudžiamosios teisės specialistas J. Nocius, atskirdamas nužudymą nuo neatsargaus gyvybės atėmimo, išsakė tokią savo nuomonę: „tyčinio ir neatsargaus gyvybės atėmimo motyvacija ir pavojingumo laipsnis yra labai skirtingi. Be to, ir įstatyme nemažai neatsargių gyvybės atėmimo atvejų įvardijami ne nužudymu, o taisyklių pažeidimu“²³.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad senajame BK, galiojusiamė iki 2003 m. gegužės 1d., neatsargus gyvybės atėmimas buvo laikytinas nužudymo rūšimi²⁴, o naujame BK gyvybės atėmimas, padarytas esant neatsargiai kaltės formai, nelaikomas nužudymu. Tokį formuluotės bei pozicijos pasikeitimo pokytį būtų galima pagrįsti nužudymo ir neatsargaus gyvybės atėmimo pavojingumo laipsnių skirtumu, taip pat kaltininko psichinio santykio su atlikta veika bei kilusiais padariniais neatitikimu.

Nors galiojančio BK straipsnio, reglamentuojančio atsakomybę už nužudymą, dispozicijoje tiesiogiai nenurodyta kaltės forma, kuriai esant padaroma ši nusikalstama

²¹ Prancūzijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

²² MILINIS, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą. Monografija*. Vilnius: VŠĮ Registrų centras, 2011.

²³ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui: mokomoji priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 11.

²⁴ Senojo BK 109 straipsnyje neatsargus gyvybės atėmimas buvo vadinamas „Nužudymu dėl neatsargumo“.

veika, A. Milinis teigia, kad „lingvistinė Baudžiamojo kodekso XVII skyriaus analizė leidžia neabejotinai teigti, jog kaltės formai, kuria padaromas nužudymas, nusakyti Baudžiamajame kodekse tiek 129 straipsnio 1 ir 2 dalyse, tiek 130 ir 131 straipsniuose vartojamas veiksmažodis „nužudyti“. Tokiu būdu nubrėžiama aiški atskirų nužudymo rūšių ir tų atvejų, kai gyvybė kitam žmogui yra atimama dėl neatsargumo, takoskyra (BK 132 str.)“²⁵.

Toliau kalbant apie kaltę kaip vieną iš būtinųjų nužudymo požymių, paminėtina, jog daugelio Vakarų Europos valstybių baudžiamosios teisės doktrinos numato, kad nužudymas - tik tai tyčinis neteisėtas kito žmogaus gyvybės atėmimas, o tuo tarpu neatsargios veikos apibrėžiamos visai kitais, skirtingais terminais. Pavyzdžiui, Lenkijos BK komentare rašoma, jog nužudymu laikytinas tyčinis mirties sukėlimas žmogui. Taip pat šioje teisės doktrinoje yra atskleidžiami skirtumai tarp kito asmens mirties sukėlimo dėl neatsargumo bei tyčinio nužudymo, kurie aprašyti būtent taip: „iš pirmo žvilgsnio neatsargaus mirties kitam žmogui sukėlimo ir nužudymo nusikaltimo objektyviosios pusės požymiai tarpusavyje iš esmės nesiskiria. Abiejų nusikaltimų skirtumas, viena vertus, glūdi subjektyvioje pusėje, kuri pirmuoju atveju pasireiškia neatsargumu, o antruoju – tyčia. Kita vertus, žvelgiant atidžiau, galima pastebėti ir skirtumus objektyviosiose nusikaltimų sudėties pusėse, kadangi subjektyvioji pusė atsispindi ir kaltininko veikoje. Neatsargumą, esantį kaltininko elgesyje, sudaro tai, kad jis neturi tikslo atimti gyvybę kitam žmogui, tačiau tai padaro dėl to, jog konkrečioje situacijoje nesilaiko tam tikrų atsargumo reikalavimų, nors mirties galimumą numatė arba turėjo numatyti. Nužudymo atveju dažniausiai susiduriame su apgalvotais parinktais būdais bei priemonėmis, potencialiai galinčiais sukelti žalą kito žmogaus sveikatai bei gyvybei“²⁶.

Panašūs atirbojimo kriterijai tarp nužudymo bei neatsargaus gyvybės atėmimo yra reglamentuoti ir Švedijos baudžiamajame įstatyme. Nepaisant to, nors atskiros nužudymų rūšys ir neatsargaus gyvybės atėmimas yra numatyti tame pačiame kodekso skyriuje, vis tik šios veikos apibūdinamos skirtingais terminais ir joms taikomos skirtingos sankcijos. Švedijos baudžiamojo kodekso straipsnyje, kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė už tyčinį nužudymą, teigiama, jog „tas, kuris atima gyvybę kitam žmogui, yra nuteisiamas už nužudymą (*murder*) laisvės atėmimo bausme dešimčiai metų arba iki gyvos galvos“²⁷. Jau minėta, jog tame pačiame skyriuje numatyta ir neatsargaus gyvybės atėmimo sudėtis,

²⁵ MILINIS, A. Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje. *Teisė*, 2006, Nr. 59., p. 59.

²⁶ MILINIS, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą. Monografija*. Vilnius: VšĮ Registrų centras, 2011. p. 45.

²⁷ *Ibid*, p. 46

tačiau nurodyta, kad „asmuo, dėl neatsargumo sukėlęs kito žmogaus mirtį, turi būti nuteisiamas už kito asmens gyvybės atėmimą (*causing another's death*) laisvės atėmimu iki dvejų metų arba, jeigu nusikaltimas yra mažiau pavojingas, bauda“²⁸.

Nužudymas – veika, kuria **atimama gyvybė kitam žmogui**. Antai J. Nocius yra pažymėjęs, jog „nužudymo objektas yra tik kito žmogaus gyvybė. Gyvybės atėmimas sau nėra nužudymas ir apskritai nėra nusikaltimas. Savižudybė, nors ji ir prieštarauja dorovei, smerkiama krikščioniškos religijos, nėra uždrausta baudžiamajame įstatyme“²⁹. Tad jeigu asmuo nusižudo pats, tokie jo veiksmai nebus laikomi nusikaltimu. Šios traktuotės vyravimą galima pastebėti ne tik Lietuvos, bet ir daugelio kitų užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose.

Įvairūs mokslai žmogaus gyvybės sąvoką apibrėžia nevienodai. Biologiniu požiūriu – tai „dinamiška organizmo būseną, kuri remiasi nenutrūkstamais medžiagų ir energijos kitimo procesais“³⁰. Kartu su šio proceso pabaiga, baigiasi ir žmogaus gyvybė. Vis dėlto teisės mokslo požiūriu, žmogaus gyvybė yra „individo – homo sapiens biologinė būklė, nepriklausoma nuo jo individualių savybių“³¹. Tad nužudymo sąvoka yra neatsiejama nuo žmogaus gimimo ir mirties momentų, o tinkamas jų nustatymas itin svarbus, norint teisingai kvalifikuoti nužudymą bei atskirti jį nuo kitų nusikalstamų veikų, kaip pavyzdžiui, neteisėto aborto. Šie du klausimai, ypatingai gimimo momento nustatymas, sukelia daug keblumų ir lig šiol yra ginčo dalyku tiek teisės, tiek medicinos literatūroje.

Vieningos nuomonės dėl žmogaus gyvybės pradžios momento nėra. Egzistuoja įvairios teorijos, skirtingai sprendžiančios bei aiškinančios šį klausimą. J. Nocius, A. Klimka bei kiti „gimdymo pradžios“ teorijos šalininkai laikosi nuomonės, jog gimdymo pradžia – žmogaus gyvybės pradžios momentas. Tad „prasidėjus fiziologiniam gimdymo procesui, nors naujagimis dar nėra išėjęs iš iščių, jis jau yra žmogus“³². Tuo tarpu „pasirodymo iš motinos iščių“ teorijos šalininkas S. V. Borodinas žmogaus gimimo pradžią apibūdina kaip „momentą, kuomet visas gyvybingas kūdikio kūnelis atsiskiria nuo motinos kūno“³³. Svarbu paminėti ir „pirmojo savarankiško įkvėpimo“ teoriją, kurią

²⁸ *Ibid.*

²⁹ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui: mokomoji priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 8-9.

³⁰ *Visuotinis enciklopedinis žinynas*. - Vilnius: Gamta, 2005. p. 449.

³¹ DRAKŠIENĖ, A.; NOCIUS, J.; PAVILONIS, V. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. - Vilnius: Eugrimas, 2000. p. 158.

³² NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui: mokomoji priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p.15.

³³ BORODIN, S. V. *Otvetstvennost za ubijstvo: kvalifikacija i nakazanie po rossijskomu pravu* [The responsibility for the murder: the qualification and punishment under Russian law]. Moskva. 1994.

palaikantis baudžiamosios teisės mokslininkas K. Jovaišas teigė, kad „žmogaus gimimo momentas – tai pirmo savarankiško oro įkvėpimo momentas“³⁴. Tai reiškia, kad su pirmu naujagimio įkvėpimu savo plaučiais, jis jau pradėdamas laikyti gyvu žmogumi.

Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje taip pat galima rasti „pirmojo judesio“ bei „virkštelės nukirpimo“ teorijas. „Pirmojo judesio“ teorijos esmė - vienas svarbiausių išorinių mirties požymių yra judesių nebuvimas, todėl jeigu žmogus juda, jis jau yra gyvas. Šiuo atveju, gyvybės pradžia siūloma laikyti pirmąjį vaisiaus judesį, kurį galima pastebėti jau keturioliktąją nėštumo savaitę. Pagal „virkštelės nukirpimo“ teoriją, žmogaus gyvybė pradžia - momentas, kuomet nukerpama kūdikio virkštelė. Vis dėlto, baudžiamosios teisės specialisto P. Dockos nuomone, gyvybės pradžią siejant su gimdymo pradžia, „kūdikis nenukirpta virkštele nuo kūdikio nukirpta virkštele skiriasi tuo, kad kai kurias fiziologines funkcijas atlieka per motinos organizmą, tačiau potencialiai jis jau gali egzistuoti savarankiškai“³⁵.

Iš senojo LR baudžiamojo kodekso 106 straipsnio, kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė motinai, tyčia gimdymo metu ar tuoj pat po jo atėmusiai gyvybę savo kūdikiui, galime pastebėti tai, jog žmogaus gimimo momentas čia buvo sietinas su fiziologinio gimdymo pradžia. Tačiau dabar galiojančiame Lietuvos baudžiamajame įstatyme baudžiamoji atsakomybė siejama ne su žmogaus gimimo momentu, o būtent su gimdyvės būseną, kurią nulėmė gimdymo procesas. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad dabartiniame mūsų šalies baudžiamajame kodekse nėra konkrečiai nurodyta, nuo kurio momento žmogus pradėdamas laikyti gyvu. Nepaisant to, Lietuvos Respublikoje žmogaus gyvybės pradžios momento klausimas yra išspręstas bei reglamentuojamas dviejuose įstatymuose: Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (toliau - CK) bei 2002 m. balandžio 4 d. Vaiko gimimo momento nustatymo įstatyme. CK 2.3 straipsnio 1 dalyje nurodyta, jog „fizinio asmens gimimo momentu pripažįstamas pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas“³⁶, o kito minėto įstatymo 2 straipsnyje nurodoma, kad „vaiko gimimas – gyvo vaisiaus išstūmimas ar ištraukimas iš moters organizmo“³⁷ bei išvadinti vaiko gyvybingumo požymiai: savarankiškas kvėpavimas ir širdies plakimas. Akivaizdu, jog abu šie teisės aktai pateikia skirtingas gimimo momento sąvokas.

Kadangi baudžiamajame teisės moksle vis dar nėra vieningos nuomonės dėl gyvybės pradžios momento, A. Milinis straipsnyje „Probleminiai žmogaus gyvybės

³⁴ JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. *Teisės problemos*. 1997, p. 18.

³⁵ DOCKA, P. *Nuo aborto iki žmogžudystės*. Justitia. 1999, 3, p.16–19.

³⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74 – 2262.

³⁷ Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 43-1602.

pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste“ siūlo pradiniu žmogaus gyvybės momentu laikyti „visišką kūdikio atsiskyrimą nuo motinos iščių, nepriklausomai nuo to, ar perkirpta virkštelė ir atsiskyrė placenta, ir kai yra pastebėtas kvėpavimas ar kiti gyvybės požymiai – širdies plakimas, virkštelės pulsavimas ar raumenų judėjimas“³⁸.

Nužudymo objektu negali būti nei negimęs, nei miręs žmogus. Žmogaus gyvybės pabaigos momento nustatymas nesukelia tiek daug problemų kaip žmogaus gyvybės pradžios momento nustatymas. Gana ilgą laiką vyravo pozicija, kad žmogaus gyvybės pabaigos momentu pripažįstama klinikinė mirtis, kuomet nustoja funkcionuoti širdis bei negrįžtamai nutrūksta kvėpavimas. Tačiau mokslui vis labiau tobulėjant, klinikinės mirties ištiktas žmogus gali būti atgaivintas, o tokioje situacijoje atsidūrusio asmens gyvybė palaikoma dirbtinai³⁹. Žmogaus gyvybės pabaigos momentą Lietuvoje reglamentuoja taip pat du teisės aktai: CK bei Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas⁴⁰. CK 2.3 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad „fizinio asmens mirties momentu pripažįstamas jo kraujotakos ir kvėpavimo negrįžtamas nutrūkimas arba jo smegenų visų funkcijų visiškas ir negrįžtamas nutrūkimas“⁴¹. LR žmogaus mirties ir kritinių būklių įstatymas žmogaus mirties momentą adekvačiai sieja su dviem savarankiškais, lygiaverčiais, anksčiau jau minėtais, alternatyviais medicininiais kriterijais. Tad galima daryti išvadą, kad gyvybė baigiasi tuomet, kai žmogų ištinka biologinė mirtis.

Teisinė žmogaus gyvybės apsauga neatsiejamai susijusi su gyvybės pradžios ir pabaigos momento kriterijais, o fizinė, psichinė būklė, amžius bei kitos individualios savybės tam visiškai neturi jokios reikšmės. Kadangi baudžiamieji įstatymai tiesiogiai neįtvirtina teisinės apsaugos pradžios momento, todėl norint atsakyti į šį klausimą, būtina pasitelkti EŽTT praktiką. Pagal EŽTT praktiką⁴², valstybė, kuri yra prisijungusi prie Konvencijos, pati turi apsispręsti, kokį teisinį statusą suteikti žmogaus vaisiui, o tam įtakos gali turėti valstybės religinės, moralinės pažiūros, etinės nuostatos bei tradicijos.

1994 m. bylose Keegan v Airija⁴³ ir Kroon v Olandija⁴⁴, kuriose buvo nagrinėta tėvo, nesančio santuokoje, teisė į šeimyninio gyvenimo su vaiku gerbimą. Šiose bylose

³⁸ ABRAMAVIČIUS, A.; BARANSKAITĖ, A.; MILINIS, A. Probleminiai žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste. *Jurisprudencija*, 2011, Nr. 18 (3), p. 1123-1143.

³⁹ PAVILONIS, V. Lietuvos Respublikos Konstitucijos II skirsnio Žmogus ir valstybė 19 straipsnio komentaras. *Teisės problemos*. 1999, 1-2: 30.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos žmogaus mirties registravimo ir kritinių būklių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. VIII-157.

⁴¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74 – 2262.

⁴² Europos žmogaus teisių teismo 1981 m. sprendimas byloje Nr. 407/79 Paton v Royau-Uni.

⁴³ Europos žmogaus teisių teismo 1994 m. gegužės 26 d. sprendimas byloje Nr. 16969/90 Keegan v Airija.

EŽTT, nors ir labiausiai vertindamas šeimos narių bei artimųjų giminaičių sąvokų apimtį bei atitiktį EŽTK 8 str. kontekstu, taip pat konstatavo, kad tokia tėvo teisė atsiranda ir pripažįstama *ipso jure* tik jau gimus gyvam vaikui. Vadinasi, EŽTT vaiko kaip subjekto egzistavimą sutapatina su gimimo procesu ir taip netiesiogiai pasako, kad gyvybės apsauga numatoma tik gimus gyvam vaikui.

Vis dėlto, 2004 m. byloje *Vo v Prancūzija*⁴⁵, EŽTT teigė, kad „negimęs kūdikis yra priskiriamas žmogiškai būtybei turinčiai potencialą ir galimybę tapti asmeniu, kurio teisė į gyvybę yra ginama“ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos. Tai viena iš nedaugelio bylų, kur teismas moters nėštumo klausimą pabandė išspręsti EŽTK 2 str. kontekste. Detalesnę šios bylos analizę darbo autorė pateiks sekančiame magidtrinio darbo skyriuje.

Apibendrinant galima sakyti, kad yra trys pagrindinės teisės į gyvybę numatančios teorijos: teisė į gyvybę nuo pradėjimo momento, teisė į gyvybę nuo tam tikro vaisiaus vystymosi momento bei teisė į gyvybę nuo gimimo momento. Gyvybės apsaugos pradžia sietina su gyvo vaiko gimimu, o gyvybės pradžia – su fiziologinio gimdymo pradžia, todėl gyvybės apsauga turėtų apimti ir patį gimdymo procesą.

Taigi, išanalizavus baudžiamuosius įstatymus, kuriuose numatyta atsakomybė už nužudymą, bei baudžiamosios teisės doktriną, galime daryti išvadą, jog nužudymas – tyčinis neteisėtas kito žmogaus gyvybės atėmimas. Toks nusikaltimas gali būti padaromas tik tiesiogine arba netiesiogine tyčia. Tuo atveju, kai žmogui gyvybė atimama dėl nusikalstamo pasitikėjimo ar nusikalstamo nerūpestingumo, veika turėtų būti kvalifikuojama kaip neatsargus gyvybės atėmimas arba pagal atitinkamą specialią normą.

1.2. Nužudymo rūšys

Baudžiamosios nuostatos, nužudymo atveju ginančios žmogaus gyvybę kaip tam tikrą teisinį gėrį, suskirstytos į grupes, sudarančias pagrindinę, kvalifikuotą bei privilegijuotą tam tikro baudžiamojo pažeidimo sudėtį.

Pagal pavojingumo laipsnį, „kuriam įtakos turi ir nusikaltimo padarymo būdas, motyvai, tikslai, laikas, kitos aplinkybės“⁴⁶, nužudymai klasifikuojami į:

⁴⁴ Europos žmogaus teisių teismo 1994 m. spalio 27 d. sprendimas byloje Nr. 18535/91 *Kroon ir kt. v Olandija*.

⁴⁵ Europos žmogaus teisių teismo 2004 m. liepos 8 d. sprendimas byloje Nr. 53924/00 *Vo v Prancūzija*.

⁴⁶ ABRAMAVIČIUS, A., *et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2004, p. 94.

1) paprastus nužudymus, tiksliau – nužudymus be jų pavojingumą didinančių aplinkybių, numatytų BK 129 str. 2d. bei jų pavojingumą mažinančių aplinkybių, numatytų BK 130 ir 131 straipsniuose;

2) privilegijuotus nužudymus;

3) kvalifikuotus nužudymus.

„**Paprastas nužudymas** – tai pagrindinė nužudymo sudėtis, kuri įtvirtinama valstybių BK specialiosios dalies straipsnių pirmosiose dalyse (pvz. BK 129 str. 1 d.). Pagrindinė veikos sudėtis sudaro pagrindinę formą, kurioje nustatytos minimalios patraukimo baudžiamajon atsakomybėn prielaidos, kurios baudžiamosios teisės pažeidimui suteikia tipišką struktūrą⁴⁷. Baudžiamosios teisės literatūroje paprastu nužudymu vadinamas toks nužudymas, kuris yra be kaltininko atsakomybę kvalifikuojančių ar privilegijuojančių požymių.

Kvalifikuotas nužudymas – tai tokia nužudymo rūšis, į kurios sudėtį įtraukiami papildomi, didinantys nusikalstamos veikos pavojingumą, požymiai. Kvalifikuotas nužudymas įtvirtintas BK 129 straipsnio 2 dalyje. Šios dalies punktai atitinka kvalifikuoto nužudymo požymius: 1, 2, 3, 4, 5 p. – apibūdinančius nukentėjusįjį, 6 ir 7 p. – apibūdinančius nužudymo objektyviusius požymius, 8, 9, 10, 11, 12 bei 13 p. – apibūdinančius nužudymo subjektyviusius požymius. Atkreiptinas dėmesys, jog Lietuvos baudžiamieji įstatymai nėra numatę nė vieno kvalifikuoto nužudymo požymio, apibūdinančio nužudymo subjektą. Esant nors vienam nusikalstamos veikos pavojingumą didinančiam požymiui, tokia veika jau pripažįstama kvalifikuota.

„**Privilegijuotas nužudymas** – tai nužudymo rūšis, kurios sudėtis yra formuluojama įtraukiant į pagrindinę sudėtį papildomus požymius, mažinančius veikos pavojingumą⁴⁸. Ši nužudymo rūšis pasižymi bendraisiais nužudymo požymiais (tyčinė, pavojinga bei neteisėta veika, kuria atimama gyvybė kitam asmeniui) bei specialiaisiais požymiais (specifinė kaltininko būseną, turėjusi įtakos nusikalstamos veikos padarymui).

Svarbu paminėti, kad privilegijuotojo nužudymo reglamentavimas užsienio šalyse yra dvejopas: vienoje valstybėje yra atsisakyta naujagimio nužudymo kaip privilegijuotos nužudymo sudėties, o kitose – naujagimio nužudymas laikomas privilegijuotu gyvybės atėmimu kitam žmogui. Pavyzdžiui, Prancūzijos ir Ispanijos baudžiamieji įstatymai nenumato naujagimio nužudymo kaip savarankiškos nusikalstamos veikos – „naujagimio

⁴⁷ PIESLIAKAS, V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį: mokymo leidinys*. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, 1996, p. 187.

⁴⁸ WESSELS, J. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 82.

nužudymas Prancūzijoje laikomas kvalifikuotu dėl nukentėjusiojo amžiaus. Pažymėtina, kad dabartinis Prancūzijos baudžiamasis kodeksas visai nenumato privilegijuotų nužudymų⁴⁹, o „Ispanijoje naujagimio nužudymas laikomas paprastu nužudymu“⁵⁰. Tačiau Švedijos baudžiamajame kodekse yra įtvirtintas naujagimio nužudymas kaip privilegijuoto nužudymo rūšis: „Privilegijuotu nužudymu laikomas motinos nužudymas savo kūdikio gimdymo metu ar kitu laiku, kai dėl gimdymo ji yra sutrikdytos psichinės būsenos ar sunkiai kenčianti“⁵¹.

Kaip ir kitos nusikalstamos veikos, privilegijuoti nužudymai yra išskiriami į tam tikras rūšis. Dabartiniame BK įtvirtintos dvi privilegijuoto nužudymo sudėty: nužudymas labai susijaudinus (BK 130 straipsnis) bei naujagimio nužudymas (BK 131 straipsnis).

BK 130 straipsnis reglamentuoja nužudymą labai susijaudinus, kitaip dar vadinamą nužudymą afekto būsenoje. Lietuvių kalbos žodynas „afekto“ sąvoką apibrėžia kaip „stiprų susijaudinimą, susierzinimą, valios nevaldomą jausmo protrūkį, jaudulį“⁵². Psichiatrijos moksle afektas skirstomas į dvi rūšis: pataloginį bei fiziologinį. Būtent nužudymo labai susijaudinus atveju gyvybę nukentėjusiajam atima kaltininkas, nusikalstamos veikos padarymo metu, esantis fiziologinio afekto būsenoje, sukėltoje neteisėto ar itin įžeidžiančio jį ar jo artimą asmenį nukentėjusiojo poelgio. Dėl staigaus ir didelio susijaudinimo atsiradusioje afekto būsenoje žmogui dalinai apstemta sąmonė, susilpnėja jo gebėjimas valdyti ir kontroliuoti savo elgesį ir visa tai turi įtakos to asmens veiksams, kurių jis nepadarytų būdamas normalioje būklėje. Teisės doktrinoje sutinkama nuomonė, jog „dideliu susijaudinimu turėtų būti pripažįstamas toks žmogaus emocinės būklės pasikeitimas, dėl kurio staiga pakinta intelektualinė bei valinė kaltininko būsena ir susilpnėja jo veiksmų savikontrolė“⁵³. LAT senato nutarime yra pažymėta, kad afekto būsena „nustatoma pagal faktines bylos aplinkybes, prireikus gaunama specialisto išvada arba skiriama teismo psichologinė-psichiatrinė ar kitokia ekspertizė“⁵⁴. Taip pat teismų praktikoje teigiama, kad neteisėtas asmens poelgis - bet koks priešingas teisei nukentėjusiojo elgesys, kuris yra nukreiptas prieš kaltininką ar jo artimą asmenį, galintis

⁴⁹ Prancūzijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

⁵⁰ Ispanijos Karalystės baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://2ni2.com/juridico/penal/codigopenal.htm>>.

⁵¹ MILINIS, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą. Monografija*. Vilnius: VŠĮ Registrų centras, 2011, p. 216.

⁵² Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <http://www.autoinfo.lt/webdic/>

⁵³ ALIUKONIENĖ, R.; ALIUKONIENĖ, N.; ALIUKONIS, V. Fiziologinio afekto būsenos reikšmė nužudymui ir sunkiam sveikatos sutrikdymui kvalifikuoti. *Sveikatos mokslai*, 2016, 26 tomas, Nr. 1, p. 54.

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, 2004, Nr. 21.

pasireikšti smūgių sudavimu, kankinimu, laisvės atėmimu ir panašiais veiksmais ar kėsinumusi į asmens gyvybę, sveikatą, turtą, taip pat ir psichiniu poveikiu – grasinimu, šantažu ir taip toliau. Kiekvienu atveju teismas, vertindamas nukentėjusiojo poelgį, tai yra, ar jis gali būti laikomas itin įžeidžiančiu, privalo atsižvelgti į tai, kiek nukentėjusiojo tyčiniai veiksmai paveikė kaltininką (atsižvelgiant į jo individualias savybes) bei, ar tie veiksmai esmingai prieštarauja moralės, dorovės principams, pažeidžia žmogaus garbę bei jo orumą. Baudžiamosios teisės doktrinoje randamas trumpesnis įžeidžiančio poelgio apibrėžimas – žmogaus fizinių ar intelektinių trūkumų apibūdinimas vulgaria forma, tyčiojimasis ir panašiai⁵⁵. Atkreiptinas dėmesys, jog kvalifikuojant nusikalstamą veiką pagal BK 130 straipsnį, vienas esminių elementų yra laikas. Afektinė tyčia yra labai trumpalaikė, todėl kaltininkas savo atsakomuosius veiksmus turi realizuoti iš karto po nukentėjusiojo neteisėtų ar įžeidžiančių veiksmų. Nusikalstama veika paprastai nebus kvalifikuojama kaip nužudymas labai susijaudinus tuo atveju, jei nuo nukentėjusiojo poelgio iki nužudymo praėjo ilgesnis laiko tarpas arba kaltininkas atliko kokius nors pasiruošimo tam veiksmus, kadangi abi šios aplinkybės daugeliu atvejų parodo, kad kaltininkui jau buvo prasidėjusi staigus didelio susijaudinimo būseną.

BK 131 straipsnyje reglamentuojama antroji privilegijuoto nužudymo rūšis – naujagimio nužudymas. Šiuo atveju nužudymo veiksmus atlieka pati naujagimio motina dėl gimdymo nulemtos būsenos. Tokios būsenos ypatybės nustatomos remiantis pateikta specialisto išvada, o reikalui esant, gali būti skiriama teismo psichologinė, psichologinė-psichiatriinė ar kitokia ekspertizė. Kvalifikuojant nusikalstamą veiką pagal BK 131 straipsnį, labai svarbus yra laikas, tai yra, kokių momentu motinai kilo mintis nužudyti savo naujagimį, kadangi būtent šis požymis leidžia atskirti privilegijuotą nužudymą nuo panašaus pobūdžio kvalifikuoto nužudymo. Jeigu motinai sumanymas nužudyti savo naujagimį kilo iki gimdymo, tai nepaisant gimdymo sukeltos būsenos ypatybių, veika bus kvalifikuojama pagal atitinkamus BK 129 straipsnio 2 dalies punktus.

Kadangi BK 131 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos sudėties požymių analizė yra pagrindinis šio magistrinio darbo tikslas, todėl išsamiai ji bus aptariama sekančiame šio darbo skyriuje.

⁵⁵ ALIUKONIENĖ, R. Sunkaus sveikatos sutrikdymo labai susijaudinus (Baudžiamojo kodekso 136 straipsnis) požymiai. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui 10 metų. Recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų baudžiamosios politikos ir baudžiamųjų įstatymų teisėkūros, baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir nusikaltimų kvalifikavimo problematikai, rinkinys*. Vilnius, VĮ Registrų centras, 2011, p. 310

2. NAUJAGIMIO NUŽUDYMO SAMPRATA IR ISTORINĖ RAIDA

Naujagimio nužudymas, kaip priešinga teisei veika, nėra naujas reiškinys teisės sistemoje. Amerikiečių neonatologas V. Silvermanas yra pastebėjęs, jog naujagimio nužudymas – tai seniausias šeimos planavimo metodas⁵⁶. Šis populiacijos kontrolės būdas buvo žymiai labiau populiariesnis nei abortai, kadangi jis buvo saugesnis motinos sveikatos atžvilgiu, o taip pat suteikė galimybę žinoti, kokios lyties kūdikiui gyvybė yra atimama. Kalbant apie naujagimio nužudymo sąvokos formuluotę, tenka pastebėti, kad skirtingais istoriniais laikotarpiais ji buvo ne vieną kartą keičiama, koreguojama bei reformuluojama. Šiam procesui įtakos turėjo daugybė įvairių veiksnių, tokių kaip valstybių bei jų visuomenės narių socialinė, kultūrinė, ekonominė bei teisinė padėtis, kūdikių gimimas ne santuokoje, o taip pat ir tam tikri konkrečios šalies istoriniai praeities įvykiai. Antroje darbo dalyje bus siekiama apžvelgti šio magistrinio darbo pagrindinio objekto BK 131 str. įtvirtinto privilegijuoto nužudymo, tiksliau, naujagimio nužudymo sampratą bei istorinę jos vystymosi raidą Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose.

Naujagimio nužudymo sąvoka yra kilusi iš lotyniško žodžio „*infans*“ – kūdikis; nebylys. Terminas „*infanticidio*“ reiškia tokį naujagimio nužudymą, kai nei tėvai, nei šeima, nei bendruomenė tam neprieštaruja ir atitinkamoje situacijoje tokį veiksmą laiko tinkamu sprendimu⁵⁷. Įvairiuose šaltiniuose galima rasti naujagimio nužudymo skirstymą pagal tai, koks laiko tarpas buvo praėjęs nuo kūdikio gimimo. Išskiriamos trys vaikžudystės rūšys:

- 1) *infanticidas* (angl. k. - *infantifide*) – iki vienerių metų amžiaus vaiko nužudymas, kurį padaro patys kūdikio tėvai;
- 2) *neonaticidas* (angl. k. – *neonaticide*) – kūdikio nužudymas per pirmąsias 24 valandas nuo jo gimimo;
- 3) *falicidas* (angl. k. – *falicide*) – iki 18 metų amžiaus vaiko nužudymas, įvykdytas jo tėvų⁵⁸.

Sąvoka „naujagimio nužudymas“ yra teisinis terminas, kuris iš kitų išsiskiria tam tikrais savitais ypatumais. Bendriausia prasme, naujagimio nužudymo veiką galima

⁵⁶ SILVERMAN, W. A. Mismatched attitudes about neonatal death. *The Hastings Center Report*, 1981, p. 12.

⁵⁷ HARRIS, M. *Kultūrinė antropologija*. Vilnius, Tvermė, 1998, p. 72-74.

⁵⁸ MARTINKIENĖ, V.; DEMBINSKAS, A.; GERMANAVIČIUS, A. Naujagimius nužudžiusių moterų ekspertinių tyrimų valstybinėje teismo psichiatrijos tarnyboje prie SAM 1994 – 2014 m. duomenų analizė. *Sveikatos mokslai*. 2015, 25 tomas, Nr. 5, p. 107.

apibrėžti kaip gyvybės atėmimą kitam žmogui. Naujagimio nužudymui, kaip ir kitų rūšių nužudymams, yra svarbūs žmogaus (naujagimio) gimimo bei mirties momentai. Siekiant išsamiai atskleisti naujagimio nužudymo sampratą, jos analizę reikia pradėti nuo naujagimio gyvybės pradžios atsiradimo momento.

Mūsų šalies BK 131 str. reglamentuojamos nusikalstamos veikos atlikimo momentu būtina, kad šios veikos nukentėjusysis, tiksliau, naujagimis būtų gyvas bei turėtų visas žmogui būdingas fiziologines funkcijas, nes kitaip tokia veika bus kėsinamasi į netinkamą objektą. Lietuvos apeliacinio teismo nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 1A-268⁵⁹ teismas išsakė tokią poziciją: jei nors vieno nusikaltimo sudėties elemento nėra, t.y. nusikaltimo objekto, tuomet veika negali būti pripažinta nusikaltimu. Šioje byloje teisėjų kolegijai nekilo abejonių, kad naujagimio motina atliko konkrečius veiksmus, tiksliau, sąvartyne kūdikio kūnelį uždengė polietileno plėvele bei sudužusiu automobilio stiklu. Be to, tokių žiaurių savo veiksmų atlikimą patvirtino ir pati L. S., duodama parodymus bei parodydama įvykio vietoje. Nepaisant to, L. S. buvo išteisinta, kadangi tesimui pritrūkus įrodymų, jog kūdikis vis tik gimė gyvas, taip pat liko neįrodytas būtinas nusikalstamos veikos objektyviosios pusės požymis – priežastinis ryšys tarp išteisintosios L. S. veiksmų bei kilusių padarinių, t.y. ar kūdikio mirtį išimtinai sukėlė būtent išteisintosios veiksmai. Tokį sprendimą teisėjų kolegija priėmė remdamasi teismo medicinos specialisto išvada, kurioje nurodyta, kad „naujagimis galėjo gimti maždaug prieš 10 parų iki lavono tyrimo“, remiantis vidaus organų visišku suirimu, lavono skeletavimu bei mumifikacija. O nesant vidaus organų, specialistas negalėjo nustatyti, ar kūdikis gimė gyvas. Visiškas vidaus organų suirimas, lavono skeletavimas ir mumifikacija tapo sąlyga negalėjimui nustatyti kūdikio mirties priežasties. Dėl to L. S. buvo išteisinta, nes šioje byloje nebuvo jokių neginčytinų įrodymų, jog L.S. pagimdė gyvą kūdikį.

Kad naujagimis būtų laikomas gyvu, privaloma, jog tokiu jis būtų pripažintas tiek medicinine, tiek teisine prasme. Šį teiginį galima pagrįsti Šiaulių apygardos teismo nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-58-354/2010⁶⁰ įrašyta eksperto išvada, kurioje nurodyta, jog plaučių tyrimas patvirtino, kad kūdikis vis dėlto gimė gyvas. „Kūdikis įkvėpė, plaučiuose buvo oro. D. P. mirtis įvyko nuo nepatikslingo kvėpavimo sutrikdymo. Skrandyje ir žarnose nebuvo oro. Kūdikis buvo gyvas kelias sekundes, iki keliasdešimt sekundžių. Spėjo įkvėpti, tai rodo faktą, kad gimė gyvas. Laikas skaičiuojamas sekundėmis, nes tik plaučiuose rastas oras. Jei skrandyje yra oro, gyvenimo laikas ilgėja iki minučių. Žiūrint į tai, kur yra oro, galima nustatyti naujagimio gyvenimo laiką“.

⁵⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-268.

⁶⁰ Šiaulių apygardos teismo 2010 m. birželio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-58-354/2010.

Analizuojant šį teismo nuosprendį, akivaizdu, kad šiuolaikinė teismo medicina yra labai pažengusi. Jos dėka galima nustatyti ne tik, ar vaikas į šį pasaulį atėjo būdamas gyvu ar jau mirusiu, bet taip pat jos pagalba yra galimybė gana tiksliai nustatyti naujagimio gyvenimo laiką.

Ankščiau jau buvo minėta, jog nėra vienos vyraujančios nuomonės, nuo kada naujagimis yra laikomas gyvu, koks laiko momentas yra pripažįstamas jo gyvybės pradžia. Remiantis CK 2.3 str. 1 d.⁶¹, būtinas naujagimio gyvybės pradžios požymis – savarankiškas įkvėpimas. Svarbu pastebėti, kad jei nėra galimybės nustatyti, ar vaikas gimė gyvas, ar negyvas, tuomet vadovaujantis CK 2.3 str. 3 d. daroma prezumpcija, kad jis gimė gyvas. Vis dėl to ši teisės norma „nustato tik bendrąjį gimimo momento konstatavimo principą“⁶². Siekiant tiksliai nustatyti, ar naujagimiui gyvybė buvo atimti jam gimus gyvam, ar jis jau gimė negyvas, teismo medicinos ekspertai turėtų remtis Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymu⁶³, kuriame aiškiai apibrėžta vaiko gimimo sąvoka („gyvo vaisiaus išstūmimas ar ištraukimas iš moters organizmo“) bei vaiko gyvybingumo požymiai („savarankiškas kvėpavimas ar širdies plakimas“). Taip pat šio įstatymo 4 str. įstatymų leidėjas įtvirtino vaiko gimimo momentą, kuriuo laikomas gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo. Pažymėtina, kad medicinos moksle vyrauja tokia pozicija: jeigu kūdikis negimė, tiksliau, visiškai neišsilaisvino iš savo motinos iščių ir neįgijo jokių gyvybės požymių, jis yra laikomas vaisiumi. Nuo pirmųjų gimdymo požymių atsiradimo iki pat kūdikio gimimo motinos organizmas ir vaisius yra vieninga visuma. Dėl šios priežasties pritartina teismų doktrinoje išsakyti nuomonei, jog „šiuo metu vaisius kaip savarankiška ir anatomiškai nepriklausoma būtybė neegzistuoja, todėl negimęs žmogus negali būti nužudymo dalykas“⁶⁴. Tokiu atveju, vaisiaus nužudymas iki gimdymo pradžios bus laikomas ne naujagimio nužudymo, o nėštumo nutraukimu⁶⁵.

Kaimyninės valstybės Lenkijos Aukščiausiasis Teismas yra nustatęs tam tikrus kriterijus, pagal kuriuos vaisius jau yra pripažįstamas gyvu žmogumi ir turi tokią pačią teisinę apsaugą kaip ir gimęs žmogus: „a) kai moteris gimdo natūraliai – nuo sąrėmių pradžios; b) kai moters prašymu daromas cezario pjūvis – nuo cezario pjūvio pradžios; c)

⁶¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000. 74–2262.

⁶² MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Justitia, Vilnius, 2002, p. 20.

⁶³ Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 43-1602.

⁶⁴ ABRAMAVIČIUS, A.; BARANSKAITĖ, A.; MILINIS, A. Probleminiai žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste. *Jurisprudencija*, 2011, Nr. 18 (3), p. 1129.

⁶⁵ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui. Mokomoji priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 9.

kai atsiranda medicininė būtinybė atlikti cezario pjūvį ar kitokiu būdu užbaigti nėštumą – nuo tokios būtinybės atsiradimo⁶⁶. Šiais kriterijais Aukščiausiasis Teismas remiasi nagrinėdamas tokias bylas dėl asmenų veiksmų, kai vaisius žūsta dar iki gimdymo pradžios arba jau gimdymo metu.

Kai kurie Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikai palaiko daugelyje Europos Sąjungos valstybių vyraujančią nuomonę, jog gyvybės pradžia – „fiziologinio gimdymo pradžia, nors naujagimis dar nėra pasirodęs iš moters organizmo⁶⁷“. Tokiu atveju veika bus laikoma naujagimio nužudymu, jeigu gyvybė naujagimiui bus atimta jau prasidėjus gimdymui. Darbo autorė palaiko šią teoriją ir mano, kad vaisius, esantis motinos iščiose, iki gimdymo pradžios nėra pilnai susiformavęs kaip žmogus, kuris galėtų savarankiškai egzistuoti, vystytis bei bręsti, todėl už tokios būtybės nužudymą motina neturėtų būti patraukta baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 131 str.

Baudžiamosios teisės teorijoje vyrauja ir daugiau gyvybės pradžios momento teorijų, kurias darbo autorė aprašė pirmojoje šio magistrinio darbo dalyje: „pasirodymo iš motinos iščių“, „pirmojo savarankiško įkvėpimo“, „pirmojo judesio“ bei „virkštelės nukirpimo“ teorijos. Būtina paminėti ir pirmojo širdies dūžio teoriją, pagal kurią gyvybės pradžios momentu laikomas vaisiaus širdies plakimą, pasireiškiantis bei nustatomas anksčiau nei smegenų veiklos impulsai. Rusijos baudžiamosios teisės teoretiko S. Bojarovo nuomone, „pirmasis žmogaus gyvenimo momentas yra kūdikio, kurio širdies plakimas nustatytas, nors vienos kūno dalies pasirodymas iš motinos organizmo⁶⁸“. Tuo tarpu priešingos nuomonės laikosi Vokietijos baudžiamosios teisės specialistas Wessels J., pažymėdamas, kad „baudžiamosios teisės prasme gyvas žmogus yra ne nuo gimdymo proceso pabaigos (pasirodymas iš moters organizmo), o nuo pradžios, t.y., nuo tos akimirkos, kai prasideda gimdymo sąrėmiai⁶⁹“. Atkreiptinas dėmesys, kad pastarojo teisės specialisto pozicija yra adekvati gyvybės pradžios nuo fiziologinio gimdymo pradžios šalininkų nuomonei.

Egzistuoja dar viena žmogaus gyvybės pradžios teorija, pagal kurią vaisius laikomas gyvu žmogumi nuo tam tikro laiko, nustatyto pagal nėštumo savaites. Ši teorija populiariausia Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – JAV) ir netgi yra susiformavusi

⁶⁶ ČAIKOVSKI, A.; ŽUKOVAITĖ, I. Neteisėto aborto kriminalizavimas Lietuvoje ir kitose Europos valstybėse. *Teisė*, 2010, Nr. 75, p. 28.

⁶⁷ ABRAMAVIČIUS, A. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso specialiosios dalies europeizacijos problemos. *Teisė*, 2005, Nr. 54, p. 10.

⁶⁸ MILINIS, A.; BARANSKAITĖ, A.; ABRAMAVIČIUS, A. Probleminiai žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos aspektai nužudymo kontekste. *Jurisprudencija*. 2011, Nr. 18(3). p. 1126. Op. cit.: Bojarov, S. Problemy opredelenija nachala zhizni cheloveka v ugolovnom prave. *Ugolovnoe pravo*. 2004, 4: 13–14.

⁶⁹ WESSELS, J. Strafrecht Besondere Teil/1. Straftaten gegen Persönlichkeits- und Gemeinschaftswerte.- *Heidelber.:C.F. Müller juristischer Verlag*, 1994, p. 2.

šios valstybės teismų praktikoje. „Jei negimęs vaikas pasiekia tokį gyvybingumo lygį, jog, mirus motinai, atskirtas nuo jos gali dirbtinėmis sąlygomis vystytis fiziškai ir psichiškai, tai toks faktas turėtų paneigti taisyklę, kad tokiu atveju esanti viena, tik motinos gyvybė. JAV Aukščiausias Teismas yra pabrėžęs, kad valstybės teisėtas interesas yra potencialios žmogaus gyvybės apsauga. Bet kartu pažymima ir moters teisė į privatą gyvenimą”⁷⁰. Vadinasi, nors valstybė turi interesą saugoti nėščios moters sveikatą ir gyvybę, kurios yra svarbesnės nei būsima, moters iščiose esanti gyvybė, tačiau teismai taip pat pripažino vaisiaus gyvybingumo prioritetą prieš moters teisę į privatą gyvenimą.

Apibendrinant visas aukščiau minėtas teorijas, galima pastebėti, kad visuotiniai nėra pripažintos bendros pozicijos, nuo kokio konkrečiai momento prasideda žmogaus gyvybė. Kiekvienas baudžiamosios teisės teoretikas turi savo nuomonę ir palaiko jam priimtinausią gyvybės pradžios teoriją. Vis tik akivaizdu, kad populiariausiu gyvybės pradžios momentu yra pripažįstamas laikotarpis nuo apvaisinimo iki kūdikio virkštelės nukirpimo.

Kitas, ne mažiau svarbus klausimas, neatsiejamai susijęs su naujagimio nužudymo sąvoka, yra žmogaus gyvybės pabaigos momentas. Literatūroje sąvoka „mirtis“ apibrėžiama kaip „organizmo gyvybės baigtis – negrįžtamas baltymų ir nukleino rūgščių apykaitos sutrikimas“⁷¹ arba kaip „organizmo gyvybės baigtis, procesas, per kurį, išnykus svarbiausioms gyvybinėms funkcijoms – kvėpavimui ir kraujotakai, nutrūksta centrinės nervų sistemos funkcijos ir viso organizmo veikla“⁷². Minėtos mirties sąvokos leidžia daryti išvadą, kad mirtimi laikomas žmogaus gyvenimo nutrūkimas, visiškai jo organizmo gyvybės baigtis.

Lietuvos baudžiamajame įstatyme nėra nurodyti kriterijai, kuriais remiantis kiekvienu atveju būtų galima konstatuoti žmogaus mirties faktą. Dėl to šiuo klausimu svarbūs medicinos ir biologijos mokslai, kurie mirtimi laiko momentą, kai sutrinka darni organizmo arba organizmo bei aplinkos apykaita. Išskiriami du mirties etapai:

- 1) **Klinikinė mirtis.** Tai svarbiausių žmogaus funkcijų nutrūkimas. Vis tik tokioje būklėje dauguma žmogaus organų ir ląstelių būna gyvybingos, todėl laiku suteikta pagalba gali išgelbėti žmogaus gyvybę.
- 2) **Biologinė mirtis.** Ši stadija pasireiškia netvarkingais cheminiais procesais, ląstelių neatsinaujinimu bei pačių ląstelių savęs virškinimu ir irimu⁷³.

⁷⁰ KAVOLIŪNAITĖ, E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos koncepcijos. *Teisės problemos*, 2005. Nr. 2(48), p. 13 – 14.

⁷¹ LEONAVIČIUS, J. *Sociologijos žodynas*. - Vilnius: Academia, 1993, p. 131.

⁷² *Visuotinis enciklopedinis žinynas*. - Vilnius: Gamta., 2005, p. 812.

⁷³ Prieiga per internetą: <<http://lt.wikipedia.org/wiki/Mirtis>>.

Šios mirties stadijos atsispindi CK 2.3 str. 2 d.⁷⁴ bei Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymo 2 str. 5 d.⁷⁵. Abu teisės aktai iš esmės tapačiai įtvirtina fizinio asmens mirties pripažinimo momentą. Tai žmogaus kraujotakos ir kvėpavimo negrįžtamas nutrūkimas arba jo smegenų visų funkcijų visiškas ir negrįžtamas nutrūkimas. Vadinasi, teisės požiūriu žmogaus mirties momentu laikoma tik biologinė jo mirtis, tiksliau, negrįžtamas žmogaus organizmo kaip visumos žuvimas.

Aptarus žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos momentus, ypatingą dėmesį reikia atkreipti ir į teisinę žmogaus gyvybės apsaugą. Žmogaus gyvybės pradžios ir mirties momentas yra tiesiogiai susijęs su jo teisės į gyvybę atsiradimu. Tarptautiniame lygmenyje nėra abejojama žmogaus gyvybės verte, jos svarba bei, žinoma, apsauga. Dauguma teisės aktų tiesiogiai nustato, jog kiekvienas žmogus turi teisę į gyvybę.

Jau ikistatutinėje Lietuvos baudžiamojoje teisėje galima rasti reikšmingų žmogaus vaisiaus apsaugos nuostatų. Pamedės teisyne 91 straipsnis nustatė, jog užmušus nėščią moterį, vaisiaus žuvimas yra vertinamas puse vyro. Mokslininko V. Andriulio vertinimu, šią teisyne nuostatą galima būtų aiškinti kaip žmogaus gynimą nuo jo pradėjimo momento⁷⁶.

XVI a. galioję Lietuvos Statutai numatė, kad vaiko interesų apsauga prasideda nuo jo pradėjimo momento, o nėščioms moterims, mirties bausme nuteistoms už tam tikros nusikalstamos veikos padarymą, tas bausmės įvykdymas būdavo atidedamas iki tol, kol jos pagimdys⁷⁷. Tuo tarpu beveik nė viena 1918 – 1992 m. Lietuvoje galiojusi konstitucija, išskyrus 1938 m. konstituciją bei Lietuvos Respublikos Laikinąjį Pagrindinį Įstatymą, neįtvirtino teisės į gyvybę, o juo labiau jos apsaugos. Minėtoje 1938 m. konstitucijoje reglamentuojama, kad „valstybė saugo piliečio laisvę, garbę, sveikatą, gyvybę ir turtą“⁷⁸, o Lietuvos Respublikos Laikinasis Pagrindinis Įstatymas nustatė, jog „Lietuvos piliečiai turi teisę į <...> gyvybę ir sveikatą“⁷⁹. Pastarieji įstatymai įtvirtino tik piliečių gyvybės apsaugą, o juk pilietybė įgyjama tik gimimu. Taip pat akivaizdu, kad nė viename iš šių dviejų teisės aktų nėra jokios užuominos apie negimusio vaiko teisę į gyvybę. Dabar galiojančios Lietuvos Respublikos Konstitucijos 19 straipsnis įtvirtina

⁷⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262

⁷⁵ Lietuvos Respublikos žmogaus mirties registravimo ir kritinių būklių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. VIII-157.

⁷⁶ ANDRIULIS, V. Pamedės teisyne (1340 m.) baudžiamoji teisė ir procesas. *Socialistinė teisė*, 1978, Nr. 1 (41), p. 53.

⁷⁷ ANDRIULIS, V. *Lietuvos statutų (1529, 1566, 1588) šeimos teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003, p. 144.

⁷⁸ VALANČIUS, K. L. *Lietuvos valstybės konstitucijos*. Vilnius: UAB „Ekonomikos mokymo centras“, 2001, p. 43.

⁷⁹ *Ibid*, p. 128.

nuostatą, kad „žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas“⁸⁰, tačiau nedetalizuoja, nuo kada ši teisė atsiranda bei nuo kurio momento naujai užsimezgusi gyvybė yra pripažįstama žmogumi. Vienas pagrindinių argumentų, dėl ko nėra norima pripažinti žmogaus teisės į gyvybę iki jo gimimo – įstatyminė tik gimusių vaikų apsauga. Nenoras negimusio kūdikio laikyti žmogumi tiek anksčiau, tiek dabar galiojančiose baudžiamosios teisės normose dažniausiai argumentuojamas tuo, jog baudžiamoji teisė yra statutinė ir jos negalima laisvai interpretuoti⁸¹.

Vaiko teisių apsauga Lietuvoje taip pat yra numatyta Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos įstatyme⁸². Šio įstatymo paskirtis – nustatyti vaiko teisių ir laisvių gynimo pagrindus, suderintus su LR Konstitucija bei tarptautinės teisės normomis ir principais, kurie padėtų pagerinti vaikų teisinę apsaugą mūsų šalyje. Privalu pažymėti, jog įstatymo 2 straipsnyje pateikiama vaiko sąvoka: „Vaikas yra žmogus, neturintis 18 metų, išskyrus atvejus, kai įstatymai numato kitaip“. Akivaizdu, kad šis įstatymas pripažįsta vaiko apsaugą tik nuo jo gimimo momento iki Lietuvoje nustatytos pilnametystės ribos, t.y. 18 metų amžiaus.

Atkreiptinas dėmesys, kad žymiai išsamiau žmogaus teisę į gyvybę bei jos apsaugą reglamentuoja tarptautiniai teisės aktai. 1948 m. gruodžio 10 d. buvo priimta Visuotinė Žmogaus Teisių Deklaracija (toliau – Deklaracija). Tai pirmasis tarptautinis dokumentas, pastebimai atkreipęs dėmesį į žmogaus teisės į gyvybę aktualumą. Deklaracijos 3 straipsnyje nurodyta, jog „kiekvienas žmogus turi teisę į gyvybę, laisvę ir asmens neliečiamybę“⁸³. Toks reglamentavimas užtikrino kiekvieno asmens konstitucinę teisę į gyvybę bei jo apsaugą.

Vienas iš svarbiausių tarptautinių dokumentų, įtvirtinusių žmogaus gyvybės apsaugą – 1950 m. priimta, o 1953 m. įsigaliojusi Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija. 1995 m. balandžio 27 d. Lietuvos Respublikos Seimas ratifikavo EŽTK bei prisijungė prie kitų valstybių, esančių konvencinių įsipareigojimų narėmis bei žmogaus teisių apsaugos sistemos dalyvėmis. EŽTK 2 straipsnis numato, kad „kiekvieno asmens teisę į gyvybę saugo įstatymas“⁸⁴. Šis straipsnis įpareigoja EŽTK valstybes nares apsaugoti žmogaus teisę į gyvybę bei įvardija aplinkybes, kada tokios teisės suvaržymas galėtų būti laikomas teisėtu. Dėl EŽTK 2 str. suderinamumo su LR Konstitucijos 19 str.,

⁸⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

⁸¹ KAVOLIŪNAITĖ, E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos pradžios koncepcijos. *Teisės problemos*. 2005, 2 (48): p. 16.

⁸² Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 33-807.

⁸³ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*, 2006. Nr. 68 – 2497.

⁸⁴ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1955, Nr. 40-987.

pritarina A. Pumpučio nuomonei, jog „Konstitucija gina teisę į gyvybę, konvencija – „teisę gyventi“. Konstitucija nenumato teisėto gyvybės atėmimo. Konvencija visiškai atitinka Konstituciją“⁸⁵.

Pastebėtina, jog viena pirmųjų bylų, pasiekusių Europos Žmogaus Teisių Komisiją (EŽTT pirmtakę) buvo Paton prieš Jungtinę Karalystę (1980)⁸⁶. Šioje byloje Komisija konstatavo, kad vaisius yra glaudžiai susijęs ir negali būti vertinamas atskirai nuo besilaukiančios moters. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad visiška vaisiaus gyvenimo apsauga galėtų būti sąlyga nėštumo nutraukimo uždraudimui net ir tuo atveju, kai nėščiosios moters gyvybė atsiduria pavojuje. Vadinasi, žmogaus vaisiaus apsauga yra kur kas didesnė vertybė nei nėščiosios moters gyvybė. Ir nors pats vaisius nesinaudoja absoliučia gyvybės apsauga, tačiau tam tikra apsauga pagal EŽTK 2 straipsnį jam yra galima. Vis dėlto Komisija šioje byloje nedetalizavo galimos vaisiaus apsaugos apimtys.

Europos žmogaus teisių teismas (toliau – Teismas) priimdamas sprendimą byloje *Vo prieš Prancūziją* (53924/00) konstatavo, jog negimęs vaikas nėra laikomas tuo asmeniu, kurį gina EŽTK 2 straipsnis, todėl negimusio vaiko gyvybė yra tiesiogiai susijusi su jo motina ir turi būti saugoma būtent per ją⁸⁷. Taip pat teismas pasakė, jog žmogaus teisės į gyvybę pradžia yra ne vien tik teisinis klausimas, tačiau svarbūs ir medicininiai, filosofiniai bei religiniai aspektai. Tad kiekvienoje valstybėje gali vyrauti skirtingas požiūris į žmogaus gyvybės pradžią. Šios nuomonės Teismas laikėsi ir byloje *Evans prieš Jungtinę Karalystę* (2007)⁸⁸, kurioje pareiškėjos teigimu Jungtinės Karalystės teisės aktai, reikalaujantys sunaikinti embrioną, kai buvęs partneris atšaukia savo sutikimą dėl jo laikymo, pažeidžia to embriono teisę į gyvybę. Šiuo atveju Teismas pasakė, kad nesant konsensuso dėl gyvybės pradžios momento, šis klausimas paliktas nacionalinių valstybių įstatymų leidėjų vertinimo laisvei.

E. Kavoliūnaitės teigimu, „neabejotinai vienas svarbiausių valstybės tikslų yra jos pasirinktomis priemonėmis kuo efektyviau užtikrinti teisės į gyvybę apsaugą. Neretai žmogaus teisės deklaruojančiuose tarptautiniuose dokumentuose teigiama, kad žmogaus gyvybė yra ginama nuo pradėjimo. Tačiau analizuojant atskirų valstybių baudžiamuosius įstatymus ir teismų sprendimus, dažnai tenka tuo suabejoti. Nepaisant to, kad baudžiamąja teise turi būti saugomi svarbiausi visuomenės gėriai, tokia vertybė, kaip

⁸⁵ PUMPUTIS, A. *Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė*- Vilnius: MRU leidykla.- 2003. p. 38.

⁸⁶ Europos žmogaus teisių komisijos 1980 m. sprendimas byloje Paton v. Jungtinę Karalystę (1980), 3 E.H.R.R. 408.

⁸⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismo Byla (53924/00) Vo v. Prancūziją (2004).

⁸⁸ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. balandžio 10 d. sprendimas byloje Nr. 6339/05, Evans v. Jungtinę Karalystę. Prieiga per internetą: <<http://www.echr.coe.int/>> .

negimusio žmogaus gyvybė, neretai yra neginama⁸⁹. Taigi, Teismas neturi savo tvirtos pozicijos dėl to, ar vaisiaus gyvybei turėtų būti taikomas Konvencijos 2 straipsnis. Tinkamiausią sprendimą į klausimą, kokį teisinį statusą suteikti žmogaus vaisiui, Teismas suteikė teisę surasti ir priimti pačioms EŽTK ratifikavusioms valstybėms.

Kiekviena valstybė, pasinaudojusi EŽTT suteikta teise, turi savo požiūrį bei laikosi savo pripažįstamos pozicijos dėl gyvybės pradžios bei statuso suteikimo pradėtam, bet dar negimusiam kūdikiui. Pavyzdžiui, 1975 m. vasario 25 d. Vokietijos Konstitucinio teismo priimtame sprendime⁹⁰ nurodyta, jog šios valstybės Konstitucijos nuostata, numatanti, kad „kiekvienas turi teisę į gyvybę“ yra taikoma ir negimusio vaiko atžvilgiu. Taip pat buvo nuspręsta, kad ši žmogaus vaisiaus teisė turėtų būti ginama baudžiamuoju įstatymu, kuris nustatytų konkrečias baudžiamąsias sankcijas su tikslu užtikrinti, kad pirmenybė būtų teikiama teisei į gyvybę. Analogiška pozicija vyrauja ir Airijoje. Po konstitucijos pataisos, priimtos 1992 m. ir galiojančios iki šiol, laikomasi šios nuostatos: „Valstybė pripažįsta negimusiam vaikui teisę į gyvybę ir, atsižvelgiant į tolygią moters teisę į gyvybę, įstatymu užtikrina pagarbą ir šios teisės gynimą“⁹¹. Priešingos nuomonės laikosi Didžiosios Britanijos įstatymų leidėjas. Nė viename šioje valstybėje priimtame teisės akte (1998 m. Žmogaus teisių įstatyme⁹², 1990 m. Žmogaus vaisingumo ir Embriologijos įstatymas⁹³ ir kt.) nėra įtvirtintos žmogaus vaisiaus teisės ar jų apsaugos, tačiau reglamentuojant nėščios moters teises, kartu yra ginamos ir negimusio žmogaus teisės.

Aptarus naujagimio nužudymo sampratą, būtina apžvelgti šios BK 131 str. reglamentuojamos nusikalstamos veikos sudėties istorinę raidą. Norint tinkamai išsiaiškinti ir suvokti naujagimio nužudymo institutą, visų pirma, būtina išanalizuoti jo reglamentavimą įvairuose istoriniuose skirtingų laikotarpių bei valstybių šaltiniuose.

Antropologas Laila Williamson yra pažymėjęs, kad naujagimio nužudymas buvo praktikuojamas beveik visais civilizacijos vystymosi periodais⁹⁴. Tokia veika dažniausiai pasireiškėdavo dėl šių priežasčių: siekio kontroliuoti gyventojų skaičių, kai kuriuose

⁸⁹ KAVOLIŪNAITĖ, E. Žmogaus vaisiaus gyvybės apsauga baudžiamojoje teisėje. *Teisės problemos* 2006/12 (52), p. 62.

⁹⁰ 1975.02. 25 German Constitutional Court abortion decision. Prieiga per internetą:

<http://groups.csail.mit.edu/mac/users/rauch/germandecision/german_abortion_decision2.html>.

⁹¹ Constitution of Ireland (consolidated text) (Airijos konstitucija 40.3.3 straipsnis). Prieiga per internetą:

<[http://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_Ireland_\(consolidated_text\)#PERSONAL_RIGHTS](http://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_Ireland_(consolidated_text)#PERSONAL_RIGHTS)>.

⁹² 1998 m. Žmogaus teisių įstatymas (Human Rights Act 1998):

<http://www.opsi.gov.uk/ACTS/acts1998/ukpga_19980042_en_1>.

⁹³ 1990 m. Žmogaus vaisingumo ir Embriologijos Įstatymas (The Human Fertilisation and Embriology Act 1990): <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1990/ukpga_19900037_en_1>.

⁹⁴ Williamson, L. *Infanticide: An Anthropological Analysis*. In Marvin Kohl ed., *Infanticide and the Value of Life*. New York: Prometheus Books, 1978.

kraštuose vyravusio skurdo, moteriškos lyties kūdikių nuvertinimo, nenoro susilaukti ir auginti savo vaiko bei kt. Iš pradžių Senovės Romoje 81 m. pr. Kr. Kornelijaus įstatymu buvo numatyta mirties bausmė už naujagimio nužudymą, tačiau toks nužudymas vėliau buvo įteisintas, suteikiant šeimos galvai absoliučią galią visų šeimos narių atžvilgiu. *Pater familias* (šeimos tėvas) turėjo neribotą valdžią spręsti dėl jam pavaldžių šeimos narių gimimo ir mirties klausimų, o taip pat ir naujagimio nužudymo ar jo atsisakymo, kas tuo laikotarpiu nebuvo laikoma nusikalstama veika⁹⁵. Literatūroje sutinkama nuomonė, kad teisė išmesti naujagimį buvo panaikinta Romos imperijos laikotarpiu (I-III a.). Imperatorius Konstantinas viename iš savo įsakymų nurodė, kad sūnaus nužudymas laikomas bendram nužudymui prilyginama nusikalstama veika⁹⁶. Vadinasi, panaikinus *pater familias* vaiko (naujagimio) gyvybę buvo pripažinta tokia svarbia, kaip ir bet kurio kito suaugusio žmogaus gyvybę.

505-511 m. Frankų karaliaus Chlodviko išleistame Salijų teisyne (*Lex Salica*)⁹⁷ bei 634 m. Ispanijoje Toledo tarybos surašytame Juzgo teisyne taip pat buvo numatytos bausmės už vaiko nužudymą. Tačiau pastebėtina, kad pastarajame teisyne naujagimio nužudymas buvo prilyginamas abortui. Nepaisant to, teisyne numatė bausmes tiek už naujagimio nužudymą, tiek ir už abortą. Taip pat 1532 m. Vokietijoje priimtame Imperatoriaus Karolio V baudžiamajame teisyne (*Lex Carolina*) buvo numatyta bausmė už vaikžudystę. Tad visi šie įstatymai leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad jau tuo metu į naujagimių nužudymą buvo žiūrima kaip į tiesiog nužudymą, bet kaip į pavojingą veiką, už kurią kaltininkui turėjo būti numatyta atitinkama baudžiamoji bausmė.

Viduramžių Anglijoje ir Prancūzijoje naujagimių nužudymo reiškinys buvo gana populiarus⁹⁸. Vis tik XVI – XVII a. Vokietijoje bei Anglijoje priimti įstatymai, numatė mirties bausmę už vaiko nužudymą, turėjo didelės įtakos ir kitoms Europos valstybėms. Pastebėtina, kad šie įstatymai numatė mirties bausmę tuomet, kai moteris pagimdydavo nesantuokinį vaiką, kuris vėliau būdavo rastas negyvas⁹⁹.

Iki XIX a. pr. Prancūzijoje daugiau nei pusė vaikų būdavo nužudomi iki dešimtojo jų gimtadienio. Tačiau 1810 m. priimtas Prancūzijos baudžiamasis kodeksas turėjo sumažinti šių nusikalstamų veikų padarymą, sušvelninti požiūrį į moteris, padariusias tokiąveiką, kadangi minėtame kodekse buvo išskirtas atskiras straipsnis, reglamentavęs

⁹⁵ NEKROŠIUS, I.; NEKROŠIUS V.; VĖLYVIS S. *Romėnų teisė. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas*, Vilnius, Justitia, 1999.

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ VASILIAUSKAS, V., et al. *Užsienio teisės istorijos chrestomatija*. Vilniaus universiteto leidykla, Vilnius, 1997, p. 20.

⁹⁸ WRIGHTSON, K. *Infanticide in European history. Criminal Justice History*, 1982; 3: 1-20.

⁹⁹ WRIGHTSON, K. *Infanticide in earlier seventeenth century England. Local Popul Stud.* 1971;15:10–22.

būtent kūdikių nužudymą. O tuo tarpu kitų Europos valstybių baudžiamieji įstatymai (1822 m. bei 1848 m. Ispanijos baudžiamieji kodeksai, 1845 m. Rusijos imperijos Statutas), išskirdami naujagimio nužudymo veiką, buvo numatę net konkrečias, moters atsakomybę mažinančias sąlygas, tokias kaip „dėl garbės išsaugojimo“ ar „gėda ir baimė“¹⁰⁰, turint omenyje nesantuokinių naujagimių nužudymą¹⁰¹, bei gimdymo nulemtą būseną, fizines bei moralines moters kančias¹⁰².

1922 m. ir 1938 m. Anglijos buvo priimti Kūdikių nužudymo įstatymai (*Infanticide act*). Šiais įstatymais buvo pripažintas galimas moterų psichikos sutrikimo efektas, kuris galėjo pasireikšti tiek gimdymo metu, tiek ir per vienerių metų laikotarpį po jo. Atsižvelgiant į šiuos įstatymus, panašias nuostatas įtvirtinantys teisės aktai buvo priimti ir keletą kitų Vakarų Europos valstybių bei JAV¹⁰³.

Dar kalbant apie XX a., reikia atkreipti dėmesį, jog nemaža dalis valstybių savo baudžiamuosiuose įstatymuose naujagimio nužudymą įtvirtino kaip atskirą veiką bei priskyrė ją privilegijuotų nužudymų kategorijai. Kaip pavyzdį galima paminėti Kroatiją¹⁰⁴, Švediją¹⁰⁵, Šveicariją¹⁰⁶ bei Estiją¹⁰⁷.

Ankstyvuojų Lietuvos valstybės vystymosi periodu, beveik visi įstatymai, taip pat ir baudžiamosios teisės normos, buvo paremti papročiais, tradicijomis. Tačiau didelę įtaką tiek mūsų valstybės, tiek įstatymų leidybos vystymuisi turėjo tokie veiksniai kaip Lietuvos valstybės žlugimas, daugkartinė jos aneksija, okupacija, nepriklausomybės atstatymas. Dėl minėtų priežasčių, Lietuvoje dažniausiai būdavo taikomos tos baudžiamosios teisės normos, kurios buvo pripažintos ir tuo laikotarpiu taikomos mūsų šalį aneksavusioje valstybėje.

Jau nuo XIV amžiaus galima rasti rašytinių įstatymų, numačiusių baudžiamąją atsakomybę už padarytas nusikalstamas veikas. Ikistatutiniu baudžiamosios teisės raidos periodu, kuris Lietuvoje paprastai pripažįstamas iki XVI a. 3-ojo dešimtmečio vidurio, pagrindinis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (toliau – LDK) teisės šaltinis buvo vietos

¹⁰⁰ Código Penal Espanol del ano 1822. Prieiga per internetą:

<<http://www.scribd.com/doc/26029908/Codigo-Penal-Espanol-1822>>.

¹⁰¹ JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. *Teisės problemos*. 1997, 2: 1.

¹⁰² STANKEVIČIUS, V. *Baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas, Lietuvos universiteto teisių fakultetas, 1995, p. 137-139.

¹⁰³ West S. G. An Overview of Filicide. *Psychiatry (Edgmont)*, 2007; 4(2):48-57.

¹⁰⁴ Kroatijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<file:///C:/Users/pci/Downloads/Croatia_Criminal_code_am2003_enc.pdf>.

¹⁰⁵ Švedijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<[file:///C:/Users/pci/Downloads/4c405aed10fb48cc256dd3732d76%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/pci/Downloads/4c405aed10fb48cc256dd3732d76%20(3).pdf)>.

¹⁰⁶ Šveicarijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<file:///C:/Users/pci/Downloads/Swiss_CC_1937_am2014_en.pdf>.

¹⁰⁷ Estijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<file:///C:/Users/pci/Downloads/Estonia_Penal%20Code_am2013_en.pdf>.

papročiai¹⁰⁸. Tačiau jau ir tuo periodu valstybė turėjo teisės aktų, įtvirtinusių baudžiamąją atsakomybę už padarytas nusikalstamas veikas. Be Magdeburgo teisių, kurias turėjo ne visi, o vos keletas Lietuvos miestų, iki šių dienų plačiai yra žinomi du teisės aktai: Pamedės Teisynas (1340 m.) ir Kazimiero Teisynas (1468 m.). Vis dėl to nei viename iš minėtų teisynų nebuvo reglamentuojamas naujagimio nužudymas, nebuvo nenumatyta baudžiamoji atsakomybė už tokio nusikaltimo padarymą ir, apskritai, teisynuose nebuvo net užuomino apie būtent tokią nusikalstamą veiką.

Didžiausią reikšmę senosios Lietuvos valstybės teisiniam pagrindui turėjo trys Lietuvos Statutai (1529 m., 1566 m., 1588 m.), kodifikavę paprotinę teisę bei vienodinę teisės taikymą visoje LDK teritorijoje. Kiekvienas jų literatūroje dažniausiai vadinami Pirmuoju, Antruoju ir Trečiuoju Lietuvos Statutais. Teisininkas S. Vansevičius yra nurodęs, jog „apie vaiko nužudymo reglamentavimą Lietuvoje galima pradėti kalbėti tik nuo XVI a., Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje priimtų trijų Statutų. Statutuose tarp kitų nužudymą lengvinančių aplinkybių išskirtos ir šios:

- 1) savo vaiko nužudymas;
- 2) nesantuokinio vaiko nužudymas¹⁰⁹.

Už tokio nusikaltimo padarymą vaiko tėvai būdavo baudžiami laisvės atėmimo bausme. Pažymėtina, kad šiuolaikinėje visuomenėje nėra leidžiama skirstyti vaikus į santuokinius ir nesantuokinius pagal tėvų tarpusavio socialinius ryšius. Taip pat skirtingai nei dabar galiojančiame Lietuvos baudžiamajame įstatyme, Lietuvos Statutai numatė tik vaiko nužudymą kaip nusikalstamą veiką bendriausia prasme, tačiau nedetalizavo ir nenurodė tokių svarbių šios veikos požymių kaip specialusis subjektas (naujagimio motina), jo būsenos, kuri būtent ir nulėmė tokios nusikalstamos veikos padarymą, taip pat amžiaus, iki kurio naujagimis laikomas nukentėjusiuoju pagal šią baudžiamosios teisės normą. Pažymėtina, kad vadovaudamiesi kanonų teise, to meto Lietuvos teisės kūrėjai moters apvaisinimo momentą prilygino žmogaus gyvybės pradžiai¹¹⁰.

1840 m. buvo panaikintas Trečiasis Lietuvos Statutas ir įvesti Rusijos imperijos įstatymai, kurie teismuose faktiškai buvo pradėti taikyti jau nuo 1830-1831 m. sukilimo. 1845 m. Rusijos imperijos Statute naujagimio nužudymas buvo apibūdinamas kaip „nesantuokinio sūnaus ar dukters nužudymas, įvykdytas motinos iš gėdos ar baimės tik

¹⁰⁸ MACHOVENKO, J. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisės šaltiniai: mokomoji priemonė*. Vilnius: Justitia, 2000, p. 9.

¹⁰⁹ VANSEVIČIUS, S. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai-teisiniai institutai*. Vilnius: Mintis, 1981.

¹¹⁰ ANDRIULIS, V. *Lietuvos statutų (1529, 1566, 1588) šeimos teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003, p. 171.

gimus kūdikiui¹¹¹. Šiame Statute naujagimio nužudymo reglamentavimas išsiskiria tuo, jog vaikai, kaip minėtos nusikalstamos veikos nukentėjusieji, buvo klasifikuojami į santuokinius ir nesantuokinius. Ir būtent pastarasis kriterijus buvo pagrindu naujagimio nužudymą kvalifikuoti kaip nužudymą, už kurio padarymą numatyta švelnesnė baudžiamoji atsakomybė, arba kaip kvalifikuotą nužudymą, jeigu nužudytas vaikas buvo gimęs santuokoje. Kiti šio Rusijos imperijos Statuto skirtumai, lyginant jį su dabartiniu BK 131 str.: Statutas nenumatė vieno iš objektyviosios nusikalstamos veikos sudėties požymių, tiksliau, laiko, kada motina nužudo savo kūdikį, taip pat Statute trūko šio galiojančiame Lietuvos baudžiamajame kodekse numatyto požymio – savo naujagimį nužudo motina, paveikta pogimdyvinės būsenos.

1881 m. buvo parengti, o 1903 m. patvirtinti nauji Rusijos baudžiamieji įstatymai, kurių nuostatos palaipsniui turėjo būti įvestos visoje Rusijos teritorijoje. Kai 1918 metais Lietuva atgavo nepriklausomybę, tuometinė valdžia negalėjo taip greitai parengti naujų kodeksų, todėl 1919 m. sausio 16 d. valstybės Tarybos Prezidiumas priėmė nutarimą Lietuvos baudžiamuoju kodeksu laikyti 1903 m. Rusijos imperijos Baudžiamąjį Statutą (toliau – Baudžiamasis Statutas)¹¹².

Baudžiamosios teisės mokslininkas V. Stankevičius yra nurodęs, jog tarpukario laikotarpiu galiojusiam Baudžiamajame Statute buvo išskirtos net keturios privileijuoto nužudymo rūšys: 1) nužudymas afekte (458 str.), kuris atitinka dabartinį BK 130 str. – nužudymą susijaudinus; 2) nužudymas peržengiant reikalingo gynimosi ribas (459 str.); 3) nužudymas dėl nužudytojo prašymo (460 str.); 4) vaikų nužudymas (461 str.), atitinkantis dabartiniame baudžiamajame įstatyme numatytą naujagimio nužudymą (LR BK 131 str.)¹¹³.

Remiantis Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos (toliau – LTSR) Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsaku¹¹⁴, nuo 1940 m. gruodžio 1 d. Lietuvoje įsigaliojo 1926 m. Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau – RTFSR BK), kurį 1958 m. pakeitė TSRS ir sąjunginių respublikų baudžiamųjų įstatymų pagrindai. Akivaizdu, kad Lietuvai netekus nepriklausomybės, jos teisės sistema vėl tapo kitos teisės sistema dalimi ir palaipsniui vystėsi kartu su ja.

¹¹¹ Уголовное Уложение. Проект Редакционной Комиссии и объяснения к нему. Том VI. Санкт-Петербург, 1895, p. 108.

¹¹² ANDRIULIS, V.; MAKSIMAITIS, M. *Lietuvos teisės istorija*. Vilnius, 2002, p. 41.

¹¹³ STANKEVIČIUS, V. *Baudžiamoji teisė: paskaitos*. Kaunas: Lietuvos Universiteto Teisių fakultetas, 1925, p. 137-139.

¹¹⁴ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakas „Dėl laikino taikymo RTFSR baudžiamųjų, civilinių ir darbo įstatymų Lietuvos TSR teritorijoje“. *Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos žinios*, 1941, Nr. 1-39.

1961 m. birželio 26 d. Aukščiausioji Taryba priėmė Lietuvos baudžiamąjį kodeksą LTSR, kuris įsigaliojo tą pačių metų rugsėjo 1 d¹¹⁵. Šio Baudžiamojo kodekso 106 straipsnio, reglamentavusio naujagimio nužudymą, taikymui reikšmės turėjo ne nusikalstamos veikos padarymo metu buvusi naujagimio motinos būseną, nulemta būtent gimdymo, bet tai, ar motina nužudė savo pačios naujagimį gimdymo metu ar tuoj pat po jo. Akivaizdu, kad šiuo atveju pagrindinis kriterijus, į kurį teismai atsižvelgdavo švelninant bausmę tokios nusikalstaoms veikos kaltininkei, buvo naujagimio nužudymo laikas, o ne motinos psichologinė būseną veikos atlikimo metu. Naujagimio nužudymas buvo priskirtas privilegijuotų nužudytų rūšiai, o už šios veikos padarymą buvo numatyta tokia baudžiamoji atsakomybė: penkių metų laisvės atėmimo bausmė arba pataisos darbai iki vienerių metų.

1990 m. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, 2003 m. gegužės 1 d. LR Seimas priėmė naują, dabar galiojantį BK. Šiame baudžiamajame įstatyme įstatymų leidejas atsisakė laiko kriterijaus (gimdymo metu ar tuoj po jo), numatyto ankščiau galiojusio BK 106 straipsnyje, tačiau įvardino kitus kriterijus, leidžiančius naujagimio nužudymą kvalifikuoti kaip veiką, atitinkančią BK 131 str. Atsižvelgiant į tai, jog dabartinio BK 131 straipsnio analizė yra vienas iš šio magistrinio darbo tikslų, todėl ji bus išsamiai nagrinėjama sekančiame šio darbo skyriuje.

¹¹⁵ MAKSIMAITIS, M.; VANCEVIČIUS S. *Lietuvos valstybės ir teisės istorija*, Justicija, Vilnius, 1997, p. 279.

3. NAUJAGIMIO NUŽUDYMO SUDĖTIES POŽYMIŲ ANALIZĖ

Tam, kad galėtumėm konkretų asmens veiksmą apibrėžti kaip nusikalstamą, privalome nustatyti nusikalstamos veikos sudėties buvimą to kaltininko padarytoje veikoje. Nusikalstamos veikos sudėtis – baudžiamajame įstatyme numatytų objektyvių ir subjektyvių požymių visuma, lemianti vienos ar kitos pavojingos veikos pripažinimą nusikaltimu¹¹⁶. Iš šio apibrėžimo galime pastebėti, kad nusikalstamos veikos sudėtis susideda iš objektyviųjų požymių, apibūdinančių objektą, nukentėjusįjį bei objektyviąją nusikalstamos veikos pusę, ir subjektyviųjų požymių, kurie apibūdina subjektą bei subjektyviąją pusę. Kaip jau buvo minėta anksčiau, privilegijuoti nužudymai nuo kitų nusikalstamų veikų išsiskiria tuo, jog pasižymi ne tik bendraisiais požymiais, bet ir tam tikrais tik jiems būdingais specifiniais nusikalstamos veikos sudėties požymiais. Tad šiame magistrinio darbo skyriuje bus išsamiau aprašyti bei išanalizuoti visi BK 131 straipsnyje reglamentuojamam privilegijuotam nužudymui, tiksliau, naujagimio nužudymui, būdingi veikos sudėties požymiai.

3.1. Objektyvieji požymiai

Bendriausia prasme, objektu laikoma tai, į ką kėsinamasi nusikalstama veika. Tačiau baudžiamosios teisės teorijoje vyrauja ir platesnis objekto apibrėžimas – tai teisiniai gėriai, į kuriuos kėsinamasi nusikalstama veika ir kurie yra saugomi baudžiamojo įstatymo. Tuo tarpu, nukentėjusiuoju laikomas toks asmuo, kuris dėl nusikalstamos veikos patyrė fizinę, turtinę, moralinę arba kitokią žalą. Nužudymo atveju, juo gali būti tik gyvas žmogus, tai yra jau gimęs ir dar nemiręs. BK 131 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos (naujagimio nužudymo) objektas – naujagimio gyvybė, o nukentėjusiuoju pripažįstamas tik naujagimis. Kadangi ankstesniuose šio magistrinio darbo skyriuose buvo aptarta žmogaus gyvybės sąvoka bei neabejotina jos svarba, dėl to toliau bus aptarta tik kriterijai, būdingi naujagimio nužudymo normai.

Pagrindiniame Lietuvos Respublikos baudžiamajame įstatyme nėra įtvirtinta jokių kriterijų, pagal kuriuos kūdikis yra laikomas naujagimiu. To nebuvo ir senojo LR BK 106 straipsnyje, tačiau skirtingai nuo dabar galiojančio baudžiamojo kodekso, minėtas straipsnis numatė konkretaus laiko kriterijus, tai yra gimdymo metu ar tuoj pat po jo, kuriuos nustačius nusikalstamą veiką buvo galima kvalifikuoti kaip naujagimio nužudymą. Pastebėtina, kad senasis LR BK nesiejo naujagimio nužudymo su motinos

¹¹⁶ ABRAMAVIČIUS, A., *et al.* *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. 3-čiasis pataisytas ir papildytas leidimas.* Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 145.

pogimdyvine būseną, už tokią neteisėtą veiką baudžiamojon atsakomybėn traukė kiekvieną motiną, darydamas prielaidą, jog „gimdymo metu ar tuoj po gimdymo gimdyvė yra ribotai pakaltinama, nors faktiškai taip gali ir nebūti“¹¹⁷.

Medicinos teorijoje naujagimiu yra laikomas kūdikis iki 4 savaičių, tiksliau, nuo gimimo iki pat pirmųjų 28 savo gyvenimo dienų¹¹⁸. Tokia pati pozicija išdėstyta ir LR sveikatos apsaugos ministro įsakyme dėl vaiko gaivinimo standartų¹¹⁹. Lietuvoje, kaip ir daugelyje užsienio valstybių, kūdikio gyvenimo periodas skirstomas „į ankstyvąjį (nuo 0 iki 7 dienų) ir vėlyvąjį (nuo 7 iki 28 dienos)“¹²⁰. Tad mūsų šalies baudžiamojoje teisėje naujagimiu pripažįstamas kūdikis iki 28 pirmųjų savo gyvenimo dienų.

Vis dėlto, 2004 m. birželio 18 d. LAT nutarime teisėjų kolegija pasakė, kad „LR BK 131 str. nereglamentuoja laikotarpio tarp gimdymo ir nužudymo trukmės, todėl, kvalifikuojant veiką, medicininiai naujagimio sąvokos kriterijai reikšmės neturi“¹²¹, jie yra tik rekomendacinio pobūdžio. Vadinasi, galima išvada, kad kiekvieną kartą neteisėtą motinos veiką kvalifikuojant kaip naujagimio nužudymą, teismui paliekama teisė nuspręsti, ar nužudytasis yra naujagimis, nenurodant nė vieno sprendimą nulėmusio kriterijaus. Akivaizdu, kad tokiu atveju, svarbiau ne laikotarpis, kuriam esant kūdikis yra laikomas naujagimiu, o motinos gimdymo nulemtos būsenos laikotarpis, kuris gali tęstis iki trijų mėnesių, o kartais net iki šešių mėnesių. Tačiau remiantis dabartiniu Lietuvos teisiniu reglamentavimu, teismai turi atsižvelgti tiek į gimdymo nulemtą motinos psichofiziologinę būseną, tiek ir į tai, ar kūdikis yra naujagimis, siekdami tinkamai ir teisingai kvalifikuoti nusikalstamą veiką kaip naujagimio nužudymą.

Kalbant apie užsienio valstybes, atkreiptinas dėmesys, kad Suomijos baudžiamasis kodeksas¹²² taip pat numato privilegijuotą naujagimio nužudymą, tačiau kaip ir Lietuvos atveju, šios valstybės įstatymų leidėjas baudžiamajame įstatyme neįtvirtino naujagimio sąvokos. Kitų užsienio valstybių, pavyzdžiui, Lenkijos¹²³ ir Danijos¹²⁴,

¹¹⁷ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui. Mokomoji priemonė*. – Vilnius, Vilniaus Universiteto leidykla, 1998, p. 28.

¹¹⁸ Prieiga per internetą: <<http://www.nlm.nih.gov/medlineplus/ency/article/002271.htm>>.

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymas Nr. V-822 „Dėl vaiko gaivinimo standartų“. *Valstybės žinios*. 2003. Nr. 64-2914.

¹²⁰ DRĄSUTIENĖ, G., et al. *Akušerija ir ginekologija. Vaistų žinios*, Vilnius, 2005, p. 611.

¹²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.

¹²² Suomijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20081203_204200-27764/DS.005.1.01.ETD>.

¹²³ Lenkijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/10>>.

¹²⁴ Danijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=121398>>.

baudžiamuosiuose įstatymuose vartojama sąvoka „vaikas“, o ne „naujagimis“, taip išvengiant laikotarpio, kurio metu kūdikis laikomas naujagimiu, nustatymo bei aiškinimo problemų. Tuo tarpu, Kroatijos įstatymų leidėjas, šios šalies baudžiamojo kodekso¹²⁵ 93 straipsnyje įtvirtindamas naujagimio nužudymo nusikalstamą veiką, panaudojo sąvoką „vaikas“, kurią apibrėžė to paties baudžiamojo įstatymo 89 straipsnio 9 dalyje: „vaiku yra laikomas asmuo jaunesnis nei 14 metų amžiaus“. Dar kitokia situaciją galime įžvelgti Venesuelos baudžiamojo kodekso 413 straipsnyje, kuriame yra nustatyta, jog šios neteisėtos veikos nukentėjusysis gali būti tik tai naujagimis, per įstatymuose nustatytą terminą neužregistruotas civilinės būklės aktų registravimo tvarka¹²⁶. Darbo autorės manymu, tokio požymio įtvirtinimas Venesuelos baudžiamajame kodekse turėtų būti kritikuojamas, kadangi sukelia nelygybę tarp teisiškai užregistruoto vaiko ir neužregistruoto.

Taigi, BK 131 straipsnyje reglamentuojamos priešingos teisei veikos objektas yra žmogaus gyvybė, o nukentėjusiuoju laikomas naujagimis, tiksliau, kūdikis nuo pat jo gimimo iki 28 dienos. Tačiau svarbu pabrėžti, kad teismai, kvalifikuodami veiką kaip naujagimio nužudymą, taip pat privalo atsižvelgti į motinos pogimdyvinę būseną, kuri gali tęstis ilgiau nei 4 savaites po gimdymo.

Siekiant tinkamai atskleisti naujagimio nužudymo normos turinį, būtina detalizuoti kiekvieną nusikalstamos veikos objektyviosios pusės sudėties elementą. Objektyvioji nusikaltimo pusė – „išorinė pavojingo kėsینimosi, kuriuo pažeidžiami įstatymo saugomi teisiniai gėriai, pasireiškimo pusė“¹²⁷. Baudžiamosios atsakomybės pagrindu gali būti tik toks nusikalstamas kaltininko elgesys, kuris pasireiškia konkrečia to asmens veika, o ne jo mintys, ketinimai ar įsitikinimai, nepaisant to, kokie pavojingi jie bebūtų. Būtinieji objektyvieji požymiai yra šie: veika (veikimas arba neveikimas), padariniai bei priežastinis ryšys tarp veikos ir kilusių padarinių.

Baudžiamosios teisės teorija nusikalstamą veiką apibrėžia kaip priešingą teisei, pavojingą, sąmoningą bei valingą žmogaus elgesį išoriniame pasaulyje¹²⁸. Būtinasis kiekvienos nusikalstamos veikos požymis – jos pavojingumas. Būtent pavojingas žmogaus elgesys sukelia tam tikrus neigiamus padarinius. Tačiau už atsiradusią žalą

¹²⁵ Kroatijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<[https://www.icrc.org/ihl-nat.nsf/0/ce67fea60a8e402fc1257163002a6ea9/\\$FILE/Criminal%20Code%20Croatia%20ENG.pdf](https://www.icrc.org/ihl-nat.nsf/0/ce67fea60a8e402fc1257163002a6ea9/$FILE/Criminal%20Code%20Croatia%20ENG.pdf)>

¹²⁶ Código Penal de Venezuela. Prieiga per internetą:

<<http://www.cianz.org.ve/archivos/LevesyReglamentos/LEYESPENALES/CODIG%20OPENAL.pdf>>.

¹²⁷ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Trečias pataisytas ir papildytas leidimas*. Vilnius: EUGRIMAS, 2003; , p. 170.

¹²⁸ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 172.

asmuo atsakys tik tuo atveju, jeigu bus nustatytas priežastinis ryšys tarp padarytos veikos ir kilusių padarinių. Baudžiamojoje teisėje priežastinis ryšys apibūdinamas kaip santykis, kuriam egzistuojant kaltininko veika sukelia bei nulemia nusikalstamus padarinius¹²⁹.

Naujagimio nužudymo atveju, veika gali pasireikšti tiek aktyviais veiksmais, tiek ir neveikimu. Baudžiamojoje teisėje veikimu laikomas sąmoningas ir valingas žmogaus kūno judesys, galintis pasireikšti tik vienu žmogaus kūno judesiu arba tokių judesių visuma. Tuo tarpu neveikimas – pasyvus žmogaus elgesys, kuris sukelia arba gali sukelti tam tikrus išorinio pasaulio pakitimus¹³⁰. Neveikimas nuo veikimo skiriasi fiziniiais dalykais, nes neveikimo atveju kaltininkas „neatlieka tokių kūno judesių, kuriuos privalo ir gali atlikti“¹³¹. Svarbu pastebėti, kad kvalifikuojant naujagimio nužudymą, jokios reikšmės neturi, ar šią veiką motina atliko veikimu ar neveikimu.

Aktyvūs motinos veiksmai gali pasireikšti naujagimio smaugimu, tiesioginiu nukentėjusiojo kūno paveikimu, pažeidžiant gyvybiškai svarbius jo kūno organus ir panašiai. Pavyzdžiui, Ukmergės rajono apylinkės teismo išnagrinėtoje byloje kaltinamoji buvo pripažino kalta padarius BK 131 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką, kadangi dėl gimdymo nulemtos būsenos, motina į vonelę su vandeniu pagimdė vyriškos lyties gyvybingą naujagimį ir po tam tikro laiko naujagimį išvertė iš tos pačios vonelės į tvarte esančią sрутų duobę bei uždengė ją mediniu dangčiu. Dėl tokių aktyvių kaltinamosios veiksmų naujagimis užduso, kadangi įkvėpė skysčio ir svetimkūnių, nulėmusių jo mirtį¹³².

Manytina, kad privilegijuotuose nužudymuose, tame tarpe ir naujagimio nužudyme, aktyvūs veiksmai, kuriuos galima apibūdinti kaip fizinį poveikį, gali pasireikšti tik tai kaip smurtinio pobūdžio veika, kadangi preziumuojama, jog intelektualiu būdu dėl privilegijuotų nužudymų prigimties nukentėjusiojo fiziškai paveikti nėra įmanoma. Teisinėje literatūroje fizinio asmens smurto sąvoka traktuojama nevienodai. Dominuojanti nuostata yra tokia: „fizinis smurtas turi būti nukreiptas į nusikalstamos veikos aukos kūną; tai veiksmai prieš kitus asmenis, jiems padarant daugiau ar mažiau sunkius kūno sužalojimus ar traumas; tai tiesioginis ar netiesioginis veikimas, siekiant sunaikinti, sužeisti ar žaloti asmenis“¹³³. Taigi, naujagimio nužudymo

¹²⁹ *Ibid*, p. 172-181.

¹³⁰ *Ibid*, p. 173-174.

¹³¹ ALIUKONIENĖ, R. Veika kaip vienas iš sunkaus sveikatos sutrikdymo objektyviųjų požymių. *Teisė*, 2013, t. 87, p. 24.

¹³² Ukmergės rajono apylinkės teismo 2010 m. kovo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010.

¹³³ ALIUKONIENĖ, R. Veika kaip vienas iš sunkaus sveikatos sutrikdymo objektyviųjų požymių. *Teisė*, 2013, t. 87, p. 25.

atveju iš viso neįmanomas intelektualus poveikis nukentėjusiajam, nes naujagimis negali suvokti intelektualaus jo atžvilgiu daromo fizinio poveikio.

Tuo tarpu nusikalstamas neveikimas – kaltininkui privalomų atlikti veiksmų neatlikimas, sukiantis grėsmę baudžiamojo įstatymo saugomai žmogaus teisei į gyvybę. Tai sąmoningas ir valingas asmens elgesys. Naujagimio nužudymas neveikimu gali pasireikšti naujagimio nemaitinimu, gimusio kūdikio virkštelės neužrišimu, palikimu be priežiūros tam tikrą laiką tarpą ir taip toliau. Atkreipiamas dėmesys, kad palikimo be priežiūros atveju, reikia skirti naujagimio nužudymo sudėtį nuo palikimo be pagalbos, kuomet motina palieka savo kūdikį tikėdamasi, kad jį toje vietoje kas nors ras ir priglaus. Teismų praktikoje randamas toks neveikimo pavyzdys: baudžiamojoje byloje Nr. 1-48/2004 Vilniaus miesto I apylinkės teismas priėmė nuosprendį, kuriame nurodyta, jog kaltinamoji nuteisiama už savo naujagimio nužudymą, padarytą neveikimu, tiksliau „kaltinamoji M. R. nusprendė nebežindyti naujagimio, o kad negirdėtų jo verksmo, laikė jį tualete“¹³⁴ ir dėl to naujagimis mirė.

Svarbu paminėti, kad naujagimio nužudymo sudėtis yra materialioji, dėl to padariniai ir priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių yra būtinieji objektyviosios pusės požymiai. Be to, šis privilegijuotas nužudymas laikomas baigtu tik tuomet, kai atsiranda padariniai, tai yra naujagimis miršta. O tuo atveju, jeigu naujagimis išgyventų, motinos veika būtų kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti savo naujagimį (BK 131 str. su nuoroda į BK 22 str.).

Būtinoji baudžiamosios atsakomybės sąlyga taip pat yra ir priežastinis ryšys. Jo egzistavimas tarp kaltininko veikos ir kilusių padarinių parodo, kad nukentėjusiojo mirtis buvo dėsninga, o ne atsitiktinis veikos padarinys. Siekiant teisingai išspręsti priežastinio ryšio klausimą, privaloma nustatyti, kad kaltininko veika sukėlė ir sąlygojo padarinių atsiradimą. Paprastai tai nustatoma remiantis teismo medicinos specialisto ar eksperto pateiktomis išvadomis dėl nukentėjusiojo, šiuo atveju naujagimio, mirties priežasties.

Apibendrinant, naujagimio nužudymas gali pasireikšti tiek veikimu, tiek ir neveikimu. Pagrindinis objektyvusis požymis yra padariniai – naujagimio mirtis. Jeigu kaltininkui nepavyksta realizuoti bent vieno nusikalstamos veikos objektyviosios pusės požymio, tuomet jo veiką būtų galima kvalifikuoti tik kaip pasikėsinimą įvykdyti BK 131 straipsnyje numatytą nusikaltimą.

¹³⁴ Vilniaus miesto I apylinkės teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. I-48/2004.

3.2. Subjektyvieji požymiai

Vienas iš būtinųjų visų nusikalstamų veikų sudėties požymių – subjektas. Jį galima apibūdinti kaip asmenį, padariusį konkrečią nusikalstamą veiką bei sulaukusį baudžiamajame įstatyme numatyto tam tikro amžiaus. Kadangi naujagimio nužudymas yra priešinga teisei veika, už kurios padarymą BK 131 straipsnyje yra numatyta baudžiamoji atsakomybė, tad privalu aptarti šios nusikalstamos veikos subjektui būdingus bruožus.

Nė viena nusikalstama veika negalima be asmens, kuris ją padaro. Kiekvienam tokiam asmeniui privalomi du būtinieji požymiai: amžius bei pakaltinamumas.

BK 13 straipsnis reglamentuoja amžių, nuo kurio asmuo gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už padarytą neteisėtą veiką. Pastebėtina, kad įstatymų leidėjas subjekto amžių diferencijuoja priklausomai nuo nužudymo rūšies. Už paprastą ir kvalifikuotą nužudymą fizinis asmuo bus patrauktas baudžiamojon atsakomybėn tik tuo atveju, jeigu iki nusikaltimo padarymo dienos jam buvo suėję 14 metų. Tuo tarpu už atliktą privilegijuotą nužudymą (nužudymą labai susijaudinus bei naujagimio nužudymą) atsakys asmuo, sulaukęs 16 metų amžiaus. Problemų gali iškilti, kuomet motina susilaukia naujagimio būdama jaunesnė nei 16 metų. Lietuvoje šis klausimas išsprendžiamas taip: jeigu gimdymo metu motina nebuvo sulaukusi 14 metų amžiaus, tai baudžiamoji atsakomybė pagal BK 131 straipsnį jai nekyla. Amžius yra formalusis nusikalstamos veikos sudėties požymis, todėl tuo atveju, kai naujagimį pagimdžiusi motina yra 14-16 metų amžiaus, ji taip pat negali būti patraukta baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 131 straipsnį, kadangi tai yra privilegijuota norma, kuriai negali būti taikomos bendrosios nužudymą reglamentuojančios normos, kurių pagrindu asmuo už atliktą nužudymą atsako, kai veikos padarymo metu buvo sulaukęs 14 metų.

Ne mažiau svarbus ir antrasis bendrasis nusikalstamą veiką padariusio subjekto požymis, o būtent pakaltinamumas. Tai teisinė sąvoka, kuri apibūdina asmens psichinę būklę, baudžiamajame įstatyme numatytos veikos darymo metu, ir turi esminės reikšmės kaltininko atsakomybei¹³⁵. Nors Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse nėra pateikta pakaltinamumo sąvoka, tačiau remiantis lingvistiniu metodu, ją galima apibrėžti iš BK 17 straipsnio 1 dalies, kurioje reglamentuojamas nepakaltinamumas. Taigi, Lietuvoje pakaltinamu bus laikomas toks žmogus, kuris nusikalstamos veikos darymo

¹³⁵ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Justitia, 2006, p. 325-330.

metu suvokė savo veiksmų esmę ir galėjo juos valdyti¹³⁶. Atkreiptinas dėmesys, jog motina bus traukiama baudžiamojon atsakomybėn už savo naujagimio nužudymą tik tuomet, kai tokią veiką ji atliks paveikta gimdymo nulemtos psichinės būsenos, kurią pagal savo esmę reikėtų traktuoti kaip ribotą pakaltinamumą. Lietuvos baudžiamajame įstatyme numatyta riboto pakaltinamumo sąvoka, kuri skamba taip: asmuo bus pripažintas ribotai pakaltinamu, jei jis darydamas baudžiamajame kodekse numatytą neteisėtą veiką “dėl psichikos sutrikimo, kuris nėra pakankamas pagrindas pripažinti jį nepakaltinamu, negalėjo visiškai suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio ar valdyti savo veiksmų“¹³⁷. Puikus pavyzdys būtų jau minėta, baudžiamoji byla Nr. 1-26-161/2010, kurioje Ukmergės rajono apylinkės teismas, priimdamas nuosprendį nurodė, jog kvalifikuoti nusikalstamą veiką kaip privilegijuotą, tai yra naujagimio nužudymą, leidžia būtent gimdymo nulemta būseną, dėl kurios motinos gebėjimas kontroliuoti savo veiksmus yra sumažėjęs¹³⁸.

Be bendrųjų nusikalstamą veiką padariusio subjekto požymių, asmuo gali pasižymėti ir specialiaisiais. Baudžiamosios teisės teorijoje randamas specialaus subjekto požymių apibrėžimas – tai „fakultatyvūs objektyvieji nusikalstamos veikos požymiai, <...> iš esmės apibūdinantys tam tikrus kaltininko asmenybės bruožus. Tačiau kai kuriais atvejais atskiri kaltininko asmenybės bruožai turi įtakos ne tik paties asmens pavojingumui, bet ir gali daryti įtaka nusikalstamos veikos pavojingumui“¹³⁹. Remiantis tuo, galime daryti išvadą, kad padarytos kaltininko veikos nebus galima kvalifikuoti pagal specialiųjų subjekto požymių reikalaujančią normą, jeigu tokie požymiai nebus nustatyti.

BK 131 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos (naujagimio nužudymo) subjektas yra specialusis. Tai – tik naujagimio motina, pasižyminti specifiniais požymiais. Šiuo atveju, motinos kaip neteisėtą veiką padariusio subjekto specifiškumą lemia tai, kad ji yra atitinkamoje situacijoje, tiksliau, gimdymo nulemtos būklės, dėl kurios visiškai prarandamas suvokimas ir valdymas savo veiksmų, nulemia tai, kad motina nužudo savo pačios naujagimį. Todėl galima teigti, kad tokia nusikalstama veika yra mažiau pavojinga už iš anksto besiruoštą ir planuotą nusikaltimą ir dėl šios priežasties kaltininkei turėtų būti palengvinta baudžiamoji atsakomybė. Naujagimio motinos, kaip specialaus subjekto,

¹³⁶ PIESLIAKAS, V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius, Lietuvos policijos akademija. 1996, p. 119.

¹³⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 26-1968.

¹³⁸ Ukmergės rajono apylinkės teismo 2010 m. kovo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010.

¹³⁹ PIESLIAKAS V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga.*- Vilnius: Justitia., 2006, p. 131.

išskirtinumą lemia ir tai, kad joks kitas asmuo, naujagimio gyvybės atėmimo metu negali būti įtakotas gimdymo sukeltos būklės, išskyrus ją pačią.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, vienas iš BK 131 straipsnio dispozicijoje įtvirtintų naujagimio nužudymo požymių – gimdymo nulemta būseną. Mokslinėje literatūroje galima rasti tokią gimdymo nulemtos būsenos klasifikaciją į tris pagrindines grupes: pogimdyminis liūdesys, pogimdyminė depresija, pogimdyminė psichozė. Pogimdyminiu liūdesiu laikoma tokia emocinės būklės patologija, kai dažniausiai antrą ar trečią, o stipriausiai 5-7 dieną po gimdymo gimdyvei pasireiškia tik dalis depresijai būdingų požymių. Tokiais požymiais gali būti nuolat kintanti moters nuotaika, nerimo jautimas, miego sutrikimai ir panašiai. Pogimdyminė depresija - po gimdymo pasireiškiantis sutrikimas, atsirandantis dėl kų tik pagimdžusios moters psichologinio bei biologinio pažeidžiamumo, kuriam būdingas moters savęs nuvertinimas, pesimistinės nuotaikos, kaltės jausmas, dėmesio sutelkimo pokyčiai ir t.t. Tokia depresija dažniausiai atsiranda iš karto po kūdikio gimimo, tačiau gali pasireikšti ir per vienerių metų laikotarpį nuo gimdymo proceso. Pogimdyminė psichozė – toks sunkus nuotaikos sutrikimas, dažniausiai pasireiškiantis pirmomis dienomis po gimdymo bei kuriam būdinga tokia gimdyvės būseną: didelis susijaudinimas, pagreitinta kalba, haliucinacijos, nemiga bei noras nužudyti savo pačios vos tik gimusį naujagimį.¹⁴⁰ Kadangi pačiame baudžiamajame kodekse nėra reglamentuota, kokia motinos psichinė būseną yra laikoma nulemta gimdymo, todėl į šį klausimą galima atsakyti tik remiantis baudžiamosios teisės doktrina bei teismų praktika. Pastarojoje teigiama, kad „pagal 131 straipsnį veika kvalifikuojama tada, kai motina nužudo savo naujagimį dėl gimdymo nulemtos psichinės būsenos“¹⁴¹. Iš viso to galima išvada, kad būtent gimdymo nulemta būseną atskleidžia šios nusikalstamos veikos esmę bei leidžia ją atskirti nuo kvalifikuoto nužudymo.

Svarbu paminėti, kad motinos gimdymo nulemtos būsenos nustatymui didelę reikšmę turi psichologinės, psichiatrinės ekspertizės išvados. Būtent jomis remdamiesi Lietuvos teismai, priimdami sprendimus naujagimio nužudymo bylose, „ne tik įvardija konkrečią kaltininkės būseną, pvz., „priklusomo tipo asmenybės sutrikimas“, „situacinė

¹⁴⁰ ALIUKONIENĖ, R; NAVICKAS, A; BAREIKYTĖ, A. „Naujagimio nužudymo teisiniai ir mediciniai aspektai“, *Sveikatos mokslai*, 2016, 26 tomas, Nr. 1, p.67.

¹⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio mėn. 18 d. nutarimo Nr. 46 “ Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose” 24 punktas. *Teismų praktika. LAT biuletenis*. 2004, Nr.21, p. 222.

depresinė reakcija“, „adaptacijos sutrikimo lygis“, tačiau nurodo ir konkrečius tiek objektyviai, tiek subjektyviai kaltininkę ir jos būseną apibūdinančius požymius“¹⁴².

Vienas iš esminių klausimų, į kurį reikia atsakyti nagrinėjant gimdymo nulemtos būsenos sampratą – ar ši būklė yra vienas iš riboto pakaltinamumo atvejų? Ribotai pakaltinamu laikomas toks asmuo, kuris suvokia savo daromos nusikalstamos veikos faktines aplinkybes bei socialinę reikšmę ir turi už tai atsakyti, nepaisant to, kad jo toks suvokimas yra šiek tiek siauresnis negu kitų pakaltinamų žmonių¹⁴³. Kadangi pagrindinis gimdymo nulemtos būklės požymis yra gimdyvės tik labai, o ne visiškai sumažėjęs gebėjimas suvokti savo veiksmų prasmę ir juos valdyti, dėl to tokį požymį reikėtų priskirti riboto pakaltinamumo daliai, nes minėta kaltininkės būsena absoliučiai nepanaikina jos pakaltinamumo, o tik jį sumažina. Baudžiamosios teisės specialistas J. Nocius palaikydamas šią poziciją, teigia, kad „gimdymo nulemta būsena gali būti ir laikinas psichikos sutrikimas, nešalinantis pakaltinamumo, bet jį ribojantis, ir motina tokiais atvejais traktuojama kaip asmuo, ne visiškai galintis suprasti savo veiksmų prasmės arba jų valdyti“¹⁴⁴. Tad tokios būsenos metu naujagimio motinos psichika iš tiesų yra sutrikusi ir tai gali užsitęsti laiko požiūriu. Be to, svarbu pažymėti, kad traukiant motiną baudžiamojon atsakomybėn už savo naujagimio nužudymą, jai nėra atskirai taikomas LR baudžiamojo kodekso 18 straipsnis, nes jis jau savaime yra įtrauktas į naujagimio nužudymo sudėtį.

Kitas ne mažiau svarbus klausimas – kokios priežastys sukelia motinos būklę, dėl kurios ji ryžtasi nužudyti savo pačios naujagimį? Lietuvos baudžiamasis kodeksas įtvirtina, jog patloginė moters būsena turi būti sukelta išimtinai gimdymo (gimdymo metu ar tuoj pat po jo). Gimdymas yra skausmingas procesas, kuris gali paveikti ne tik motinos sveikatos, bet ir jos psichinę būklę. Be gimdymo, jokių kitų moters būklę įtakančių priežasčių nusikalstamos naujagimio nužudymo, reglamentuojamo BK 131 str., veikos atveju negali būti.

Vis dėlto būtinas aptarti teiginys, jog sunkią motinos psichologinę būklę gali lemti ne tik gimdymas. Tokios būklės susiformavimui pradžia galėtų būti jau nėštumo pradžioje ar jos eigoje. Tokią išvadą galima daryti remiantis atliktais tyrimais, kurie parodė, kad depresijos simptomų procentas yra kur kas didesnis trečiąjį nėštumo trimestrą nei praėjus

¹⁴² ALIUKONIENĖ, R; NAVICKAS, A; BAREIKYTĖ, A. „Naujagimio nužudymo teisiniai ir mediciniai aspektai“, *Sveikatos mokslai*, 2016, 26 tomas, Nr. 1, p.67.

¹⁴³ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius, 2006, p. 331.

¹⁴⁴ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui. Mokomoji priemonė*. Vilniaus universiteto leidykla, Vilnius, 1998, p. 27-28.

pusmečiui po gimdymo¹⁴⁵. Tad jau nėštumo eigoje susiformavę ir pasirodę veiksniai vėliau gali turėti įtakos gimdymo nulemtos būsenos atsiradimui. Vyrauja ir tokia nuomonė, kad ikigimdyvinė depresija didina pogimdyvinės depresijos išsivystymo riziką¹⁴⁶. Lietuvos teismų praktikoje taip pat galima aptikti situacijų, kai teigiama, kad motinos patologinę būseną gali nulemti tiek gimdymo, tiek iki gimdymo atsiradę veiksniai. Jau minėtoje Ukmergės rajono apylinkės teismo nutartyje, kurioje kaltinamoji buvo pripažinta padariusi naujagimio nužudymą, teismui pateiktame ekspertizės akte daroma prielaida, kad dar iki gimdymo dėl objektyvių ir subjektyvių priežasčių kaltinamoji galėjo nuspręsti neauginti būsimo savo naujagimio¹⁴⁷. Lietuvos mokslininkų atliktame tyrime pastebėta, kad motinos, kurios nužudė savo naujagimius per pirmą parą po gimimo „paprastai iš anksto nužudymo neplanuoja, visą nėštumo laiką jos tarsi nepripažįsta nėštumo – disociacijos ir nėštumo neigimo laipsnis kartais siekia sunkaus isterinio apsauginio mechanizmo lygį, tačiau psichikos ligų tarp šios grupės moterų diagnozuojama retai“¹⁴⁸. Taigi, nors Lietuvos baudžiamosios teisės sistemoje nėra įtvirtina, tačiau egzistuoja teorija, kad motinos psichinės būklės, dėl kurios ji padaro BK 131 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką, priežastis galima sieti ne tik su pačiu gimdymu, bet ir su nėštumo periodu.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad BK 131 straipsnyje reglamentuojamos nusikalstamos veikos nukentėjusiuoju yra naujagimis. Kaip jau buvo minėta anksčiau, mūsų šalyje naujagimiu pripažįstamas kūdikis iki 28 dienų. Tad iškyla klausimas, ar motinos gimdymo sukelta būseną gali tęstis tik tas 28 dienas, ar ir ilgiau. Atsakydama į pastarąjį klausimą, teismų praktika teigia, kad „kvalifikuojant motinos veiką, medicininiai naujagimio sąvokos kriterijai neturi reikšmės“¹⁴⁹, o pirmenybė teikiama motinos būklei.

Taigi, naujagimio nužudymo subjektas yra specialusis. Tai naujagimio motina, kuri šią neteisėtą veiką atlieka dėl gimdymo sukeltos būsenos. Abu šie požymiai svarbūs ir reikalingi, norint veiką kvalifikuoti kaip privilegijuotą nužudymą.

¹⁴⁵ ZINGA D., PHILLIPS S. D., BORN L. Postpartum depression: we know the risks, can it be prevented?//*Rev. Bras. Psiquiatr.*, 2005, 27 (2), p. 56-64.

¹⁴⁶ *Ibid.*

¹⁴⁷ Ukmergės rajono apylinkės teismo 2010 m. kovo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010.

¹⁴⁸ STASIŪNIENĖ J., JASULAITIS A., ANDRIUŠKEVIČIŪTĖ G., CHMIELIAUSKAS S. Motinų agresijos, nukreiptos į savo kūdikius, priežastys ir ją lemiantys veiksniai. Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Patologijos, teismo medicinos ir farmakologijos katedra, *Medicinos teorija ir praktika*. 2014 - T. 20 (Nr. 1)

¹⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio mėn. 18 d. nutarimo Nr. 46 “ Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose” 24 punktą. *Teismų praktika. LAT biuletenis*. 2004, Nr. 21, p. 222.

„Kaltė – tai asmens, padariusio pavojingą veiką, vidinis (psichinis) santykis su objektyviaisiais nusikalstamos veikos požymiais“¹⁵⁰. Šis subjektyvusis požymis taip pat yra būtinas kiekvienoje nusikalstamos veikos sudėtyje. Kaltę apibūdina du pagrindiniai kriterijai – valinis ir intelektualinis momentai. Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje vyrauja nuomonė, jog nusikalstamos veikos žmogaus gyvybei gali būti padaromos tiek tyčia, tiek dėl neatsargumo. Tačiau naujagimio nužudymą motina gali atlikti išimtinai tik tyčia, pasireiškiančia tiesiogine arba netiesiogine forma. Esant tiesioginiai tyčiai, motina suvokia pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numato padarinius (tiksliau – galimą naujagimio mirtį) ir veikimu arba neveikimu jų siekia. Esant netiesioginiai tyčiai, kaltininkė vėlgi suvokia nusikalstamos veikos pavojingumą, numato galimą naujagimio mirtį ir, skirtingai nei tiesioginės tyčios atveju, nors tokių padarinių nenori, tačiau sąmoningai leidžia jiems atsirasti. 2004 metų birželio 18 dienos LAT senato nutarime teigiama, kad netiesioginės tyčios atveju sąmoningas leidimas atsirasti padariniams – tai kaltininko abejingumas kito žmogaus gyvybės atėmimui.

Detalizuojant tyčios rūšis, tenka pastebėti, kad literatūroje vyrauja dvi pozicijos: pirmoji, teigianti, kad nužudyti naujagimį gali motina, veikdama tik tiesiogine tyčia, ir antroji – toks nusikaltimas gali būti padaromas ir netiesiogine tyčia. Pirmąją poziciją palaikantys šalininkai teigia, jog „sunku įsivaizduoti, kad asmuo, suprasdamas, jog savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, ir numatydamas, kad savo veika gali ją atimti, gali nenorėti nukentėjusiojo mirties“¹⁵¹. Tai reiškia, kad atlikdamas nusikalstamą veiką, asmuo visuomet siekia rezultato. Tuo tarpu vertinant tai, kad nusikalstamos veikos padarymo metu motina yra patologinės būsenos, kuri būtent ir nulemia jos tokius neteisėtus veiksmus, negalima daryti kategoriškos išvados, kad ji nori ir siekia naujagimio nužudymo.

Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas BK 131 straipsnio dispozicijoje nenurodo, kokia tyčinės kaltės forma (tiesiogine ar netiesiogine) turi būti padaromas naujagimio nužudymas, kad kaltininkas už tokios veikos padarymą būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. Remiantis tuo, galima daryti išvadą, kad tyčios rūšis naujagimio nužudymo kvalifikavimui reikšmės neturi. Tiek tiesioginės, tiek netiesioginės tyčios atveju, motinai grės baudžiamoji atsakomybė pagal BK 131 straipsnį.

Atkreiptinas dėmesys, kad naujagimio nužudymo atveju labai svarbus tyčios susiformavimo momentas, tai yra, ar nusikalstama veika buvo atlikta esant iš ankstinei

¹⁵⁰ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga.* -Vilnius: Justitia, 2006, p. 336.

¹⁵¹ RIAUBAITĖ, E. Tyčinės ir neatsargios kaltės atribojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Jurisprudencija. Mokslo darbai*, 2008 11 (113), p. 93.

tyčiai, ar ta tyčia susiformavo staiga. Jei sumanymas nužudyti naujagimį motinai kilo dar iki gimdymo, tai nepaisant gimdymo sukeltos būsenos ypatybių, ji atsakys pagal BK 129 straipsnio 2 dalies atitinkamus punktus. Kitu atveju, motinos psichofiziologinės būklės ypatybės, atsiradusios dėl gimdymo nulemtos būsenos, turi būti pagrindu kvalifikuojant kaltininkės veiką pagal BK 131 straipsnį, tai yra kaip privilegijuotą nužudymą - naujagimio nužudymą. Kadangi tiek pirmu, tiek antru atveju sunku nustatyti tikslų tyčios susiformavimo momentą, todėl kiekvienu atveju kaltininkei turėtų būti skiriama psichologinė – psichiatrinė ekspertizė, kurios rezultatai leistų teismams teisingai ir tinkamai kvalifikuoti padarytą nusikalstamą veiką.

Vis dėlto, teismų praktikoje pasitaiko situacijų, kuomet teismas tam tikras tapačias aplinkybes vienu atveju laiko kaip iš anksto susiformavusią tyčia, o kitu – kaip aplinkybes, nulėmusias kaltininkės nėštumo ir gimdymo įtakotą patologinę būseną. Pastarasis teiginys gali būti iliustruotas Šiaulių apygardos teismo bei Ukmergės rajono apylinkės teismo bylomis. Baudžiamojoje byloje Nr. 1-36-332-2008¹⁵² Šiaulių apygardos teismas priėmė nuosprendį, kuriame nurodyta, kad J. G. pripažintina kalta įvykdžius nusikalstamą veiką, numatytą BK 129 str. 2 d. 2, 3 punktuose. Šį sprendimą teismas priėmė argumentuodamas tuo, kad J. G. savo nėštumą slėpė nuo aplinkinių, net gi savo motinos, be to, per visą nėštumo laiką nesikreipė į gydytojus. Tad minėtos aplinkybės leidžia daryti pagrįstą išvadą, jog J. G. savo naujagimio nenorėjo, o tik troško juo atsikratyti. Pastarąsias aplinkybes teismas vertina kaip iš anksto susiformavusią motinos tyčią nužudyti naujagimį. Tuo tarpu, Ukmergės rajono apylinkės teismas baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010¹⁵³ priėmė nuosprendį, kuriuo kaltinamoji R. B. buvo pripažinta kalta padarius nusikalstamą veiką, tiksliau naujagimio nužudymą, reglamentuojamą BK 131 str. Šiame nuosprendyje teismas tyrė aplinkybes tokias kaip „elgesys nėštumo metu, t.y. atkaklus nėštumo slėpimas ir neigimas“, kurių pagrindu padarė tokią išvadą: vadovaujantis vien tuo, kad motinos tyčia nužudyti savo naujagimį buvo jau iš anksto apgalvota, remtis negalima, nes „negauta ir nesurinkta įrodymų, kad jos veiksmus sąlygojo sąmoningas išankstinis sprendimas atsikratyti naujagimio. Tokių ketinimų savo nėštumo metu ji niekam nėra išsakiusi, negalima daryti išvados, kad tam ji iš anksto ruošėsi“, dėl to R. B. veika privalo būti kvalifikuota pagal BK 131 str. Akivaizdu, kad tiek Šiaulių apygardos teismo, tiek Ukmergės rajono apylinkės teismo nuosprendžiuose

¹⁵² Šiaulių apygardos teismo 2008 m. vasario 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-36-332- 2008.

¹⁵³ Ukmergės rajono apylinkės teismo 2010 m. kovo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010.

yra aptartos itin panašios aplinkybės, tačiau kaltinamųjų veikos kvalifikuotos pagal skirtingus BK specialiosios dalies straipsnius.

Nors Lietuvos baudžiamajame įstatyme nėra numatytas tikslas ir motyvas kaip būtinasis naujagimio nužudymo veikos požymis, tačiau teismai dažnai atsižvelgia į juos individualizuodami bausmę. Nusikalstamos veikos motyvas – subjektyvi veikos priežastis, nulėmusi asmens pasiryžimą atlikti neteisėtą veiką, o tikslas – asmens įsivaizduojami objektyviosios tikrovės pasikeitimai, turintys atsirasti dėl nusikalstamos veikos padarymo¹⁵⁴. Labai dažnai šios BK 131 straipsnyje įtvirtintos nusikaltimo veikos motyvai glaudžiai susiję su motinos gimdymo nulemta būseną, nėštumo periodu susiformavusiais veiksniais (sunki šeimyninė padėtis, gėdos prieš visuomenę jausmas, tėvo tėvystės nepripažinimas vaiko atžvilgiu ir kiti), būtent kurie ir nulėmė motinos pasiryžimą nužudyti savo naujagimį.

Taigi, naujagimio nužudymo sudėties subjektyvieji požymiai parodo, kad baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 131 straipsnį bus patraukta tik vaiką išnešiojusi ir pagimdžiusi motina, kuri gimdymo metu bus sulaukusi 16 metų amžiaus bei tokią neteisėtą veiką atliks dėl gimdymo nulemtos būsenos. Taip pat svarbu tai, kad tokią motinos būseną gali nulemti įvairiausi veiksniai, atsirandantys ne tik gimdymo metu ar tuoj pat po jo, bet ir nėštumo laikotarpiu.

¹⁵⁴ PAVILONIS, V., *et al.* *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Trečias pataisytas ir papildytas leidimas.* Vilnius: EUGRIMAS, 2003, p. 214.

4. NAUJAGIMIO NUŽUDYMO ATRIBOJIMAS NUO KITŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ

Išsamiai išanalizavus bei aprašius BK 131 straipsnyje reglamentuojamo naujagimio nužudymo sampratą, jos istorinę raidą, o taip pat išsiaiškinus šios veikos sudėties požymius, kyla būtinybė naujagimio nužudymą palyginti su kitomis panačiomis nusikalstamomis veikomis. Naujagimio nužudymas nuo kitų nusikalstamų veikų skiriasi tiek objektyviaisiais, tiek subjektyviais veikos sudėties požymiais. Taigi, šioje darbo dalyje bus detalizuoti ir išsamiai aptarti naujagimio nužudymo skirtumai bei panašumai nuo šių mūsų valstybės BK įtvirtintų nusikalstamų veikų: mažamečio, bejėgiškos būklės ar savo artimojo giminaičio arba šeimos nario nužudymo (BK 129 str. 2 d. 1, 2, 3 p.), neteisėto aborto (BK 142 str.) ir vaiko palikimo (BK 158 str.).

LR BK 129 str. 2 dalyje yra numatyti nužudymą kvalifikuojantys požymiai. Šie požymiai klasifikuojami pagal tai, kuri nusikalstamos veikos sudėties elementą jie apibūdina. Atsižvelgiant į šio darbo apimtį, svarbiausi požymiai apibūdinantys nukentėjusįjį:

- a) **mažamečio nužudymas** (BK 129 str. 2 d. 1p.). Baudžiamosios teisės doktrinoje mažamečiu yra laikomas asmuo, jaunesnis nei keturiolikos metų. Tad veika kvalifikuojama pagal BK 129 str. 2 d. 1 d., kai nužudomas asmuo, nesulaukęs keturiolikos metų amžiaus. Atkreiptinas dėmesys, jog nė vienas Lietuvoje priimtas ir galiojantis teisės aktas nenustato ribos, nuo kada vaikas yra laikomas mažamečiu. Dėl to darytina pagrįsta išvada, jog naujagimį taip pat yra galima priskirti prie mažamečių kategorijos. Kaip pavyzdį galima paminėti, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 7 dienos¹⁵⁵ nutartį, kurioje nurodyta, jog pagal Šiaulių apygardos teismo 2005 m. rugsėjo 29 d. nuosprendį L. V. nuteista pagal LR BK 129 str. 2 d. 1, 2, 3 p. už tai, kad 2003 m. gruodžio 28 d., apie 17 val., J. G. priklausančioje daržinėje, pagimdė vyriškos lyties naujagimį ir, iš karto po gimdymo, mažametį vaiką panardino į vandenį, dėl ko kūdikis, prigerdamas vandens, užduso ir mirė. Taip pat buvo nustatyta, jog ši nusikaltimą motina įvykdė tyčia.

¹⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-283/2006.

- a) **bejėgiškos būklės asmens nužudymas** (BK 129 str. 2 d. 2 p.). Bejėgiško būklės žmogumi laikomas toks asmuo, kuris dėl fizinių ar psichinių savybių negali suprasti kaltininko veikos pobūdžio, negali apsiginti ar kitaip išvengti pavojaus arba aktyviai ir veiksmingai pasipriešinti kaltininko naudojamam smurtui. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas nepateikia išsamaus ir baigtinio bejėgiškos būklės požymių sąrašo, nes tai yra vertinamasis kriterijus, dėl kurio teismas priima sprendimą kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgdamas į nukentėjusiojo fizinę ar psichinę būklę apibūdinančias aplinkybes¹⁵⁶. Vis dėl to remiantis aukščiau išdėstytu, galima teigti, jog naujagimis patenka į bejėgiškos būklės asmenų kategoriją. Pavyzdžiui, 2014 m. vasario 7 d. Panevėžio apygardos teismo nuosprendyje baudžiamojoje byloje 1-44-350/2014¹⁵⁷, nurodyta, jog kaltinamoji R. J. 2013 m. balandžio 4 d. vonios kambaryje pagimdė gyvą, išnešiotą bei subrendusį vyriškos lyties naujagimį, iš karto po gimdymo jį įdėjo į pirkinį maišelį tarp rankšluosčio ir politilinės skiautės, užlenkė maišelį ir pakišo jį po vonia. Naujagimiui veidu remiantis į rankšluostį, dėl sumažėjusio oro kiekio jis mirė nuo mechaninės asfiksijos (uždusimo). Būtent tokiais tyčiais veiksmais R. J. nužudė savo mažametį vaiką, dėl kūdikystės esantį bejėgiškos būklės. Teismas pripažino, jog R. J. padarė nusikalstamą veiką numatytą LR BK 129 str. 2 d.1 p., 2 p., 3 p.
- c) **savo artimojo giminaičio ar šeimos nario nužudymas** (BK 129 str. 2 d. 3 p.). Nuo 2008 m. gegužės 24 d. vyrauja tokia BK 129 str. 2 d. 3 p. formuluotė: „savo artimojo giminaičio ar šeimos nario nužudymas“¹⁵⁸. Iki tol pastarasis punktas baudžiamąją atsakomybę numatė asmeniui būtent pagal šį kvalifikuojantį požymį: „savo motinos, tėvo ar vaiko nužudymas“. Pastebima, jog dabar galiojanti formuluotė išplėtė nukentėjusiųjų pagal BK 129 str. 2 d. 3 p. ratą. Taip pat svarbu paminėti, kad BK 248 str. 1 ir 2 dalyse yra pateikiamos artimojo giminaičio ir šeimos nario sąvokos. Artimaisiais giminaičiai yra pripažįstami tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys, seneliai ir vaikaičiai, o šeimos nariais - kartu su nusikalstamą veiką padariusiu asmeniu gyvenę tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų

¹⁵⁶ LAT Senato nutarimas 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei byloje“. *Teismų praktika*. Nr. 21, p. 216.

¹⁵⁷ Panevėžio apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-44-350/2014.

¹⁵⁸ Baudžiamojo kodekso 42, 67, 129, 135, 138 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 72 (1), 72 (2) straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008-06-27, Nr. 73-2796.

sutuoktiniai, taip pat sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo kaltininkas gyveno neįregistruojamos santuokos (partnerystė), sutuoktinio tėvai. Vis dėlto didžiausia problema dėl šio punkto taikymo iškyla tuomet, kai būtent motina nužudo savo vaiką. Tokiu atveju privalu nustatyti, ar tokie motinos veiksmai buvo nulemti dėl gimdymo atsiradusios būklės, nes akivaizdu, jog ne kiekvieną kartą gimdymas gali sukelti tokią motinos būseną. Dėl to darbo autorė daro šią išvadą: kai motina nužudo naujagimį dėl minėtos būklės, jos veiksmai turėtų būti kvalifikuojami pagal BK 131 straipsnį, o visais kitais atvejais – pagal BK 129 str. 2 d. 3 p. Teismų praktikoje galima rasti 2013 m. liepos 2 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, kuria teismas atmetė kasacinį skundą ir paliko galioti Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 4 d. nutartį. Pastarąja nutartimi teismas pripažino, jog V. F. nužudė bejėgiškos būklės savo naujagimį, o tiksliau, „vonios kambaryje, būdama devintą mėnesį nėščia, pagimdė vyriškos lyties gyvybingą naujagimį ir, turėdama išankstinę tyčią naujagimį nužudyti, kelios minutės po gimimo naujagimiui nenustatytu objektu suspaudė kaklą ir padarė kraujosruvas kaklo minkštuose audiniuose, raumenyse, gerklose, sukėlė asfiksiją, dėl kurios šis tuoj pat mirė“¹⁵⁹. Šiuo atveju, V. F. buvo nuteista ne pagal BK 131 str., o pagal BK 129 str. 2 d. 1, 2, 3 p., kadangi jos tyčia nužudyti savo vos gimusį kūdikį susiformavo dar iki gimdymo momento.

b)

Apibendrinant kvalifikuoto nužudymo ir naujagimio nužudymo straipsnių palyginimą, reikia pastebėti, jog šie nusikaltimai labiausiai atribojami pagal subjektyvų nusikalstamos veikos sudėties požymį, tiksliau, ribotą pakaltinamumą. Naujagimio nužudymo atveju motinos ribotas pakaltinamumas atsiranda dėl išimtinai gimdymo nulemtos būsenos, o kvalifikuoto nužudymo atveju to visiškai nėra. Nepaisant to, teismams labai sudėtinga atriboti šias nusikalstamas veikas. Kaip pavyzdį darbo autorė paminės keletą Lietuvos teismų priimtų sprendimų.

BK 131 str. reglamentuota nusikalstama veika taikoma tik moterims ir tik pagimdžiusioms savo naujagimį, nors didžioji dalis baudžiamajame kodekse reglamentuojamų nusikalstamų veikų sudėčių yra vienodai taikomos nepriklausomai nuo kaltinamojo lyties ar socialinės padėties. Net ir naujagimio nužudymas, atliktas bet kurio kito asmens bus kvalifikuojamas pagal atitinkamą BK 129 str. 2 d. punktą. Tenka

¹⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-321/2013.

paminėti, jog naujagimio motinos bendrininkų veika bus kvalifikuojama taip pat pagal BK 129 str. 2 d., su papildoma nuoroda į BK bendrosios dalies normą, reglamentuojančią bendrininkų baudžiamąją atsakomybę. Tad bendrininkavimo institutas svarbus ir naujagimio nužudymo atveju, todėl būtinas jo detalesnis aptarimas.

Teismų praktikoje pastebimas šis požiūris: „nužudymas yra padarytas bendrininkaujant, kai darant šį nusikaltimą tyčia bendrai dalyvauja du ar daugiau tarpusavyje susitarusių nusikaltimo subjektais galinčių būti asmenų”¹⁶⁰. Manytina, jog ši pozicija vyrauja ir naujagimio nužudymo atveju. A. Pėstininkas¹⁶¹ yra nurodęs, kad naujagimio nužudymo bendrininkai dažniausiai būna bendravykdytojai, tiksliau, jie nužudo naujagimį motinai pritariant ir to prašant. Žinoma, jei motina nežino apie būsimą arba jau įvykdytą jos naujagimio nužudymą, tuomet baudžiamojon atsakomybėn ji nebus patraukta. Vis tik sutuoktinis ar kiti asmenys gali paskatinti motiną atlikti savo naujagimio nužudymą, taip atlikdami kurstytojų vaidmenį. Tačiau tokiu atveju tikslinga nustatyti du dalykus: kada įvyko pats kurstymas (motinai besilaukiant ar jau po kūdikio gimimo) bei, ar tokie motinos veiksmai buvo nulemti dėl gimdymo sukeltos būsenos. Jei kurstymas ar susitarimas vyko moteriai dar besilaukiant, tiek motina, tiek ir kurstytojas atsakys pagal BK 129 str. 2 d. 1 ir 3 punktus (motina; kūdikio tėvas) ir BK 129 str. 2 d. 1 p. (pašalinis asmuo). Tačiau jei kurstymas ar susitarimas buvo padarytas jau po gimdymo, tai naujagimio motina galėtų atsakyti pagal BK 131 str., jeigu šią neteisėtą veiką ji atliko paveikta gimdymo nulemtos būsenos, o visais kitais atvejais ji atsakytų pagal BK 129 str. 2 d. 1, 2, 3 p. Tuo tarpu jos bendrininkų veika būtų kvalifikuojama pagal atitinkamus BK 129 str. 2 d. punktus. Taip pat svarbu paminėti, jog pats motinos kurstymas negali pasireikšti skatinimu pasirengti naujagimio nužudymui ir tik tuomet atlikti šią veiką.

Galima situacija, kai pati naujagimio motina, dėl tam tikrų priežasčių negalėdama nužudyti savo naujagimio bei būdama paveikta gimdymo nulemtos būsenos, sukursto kitą asmenį atlikti šią nusikalstamą veiką. Toks asmuo, žinoma, atsakys pagal BK 129 str. 2 d. atitinkamą punktą. Tačiau kyla klausimas, kaip tokiu atveju kvalifikuoti motinos veiką? Jau buvo minėta, kad motina kartu su kitais bendrininkais įvykdžiusi savo naujagimio nužudymą turėtų būti nubausta kaip už privilegijuoto nužudymą padarymą, todėl ir šiuo atveju ji turėtų atsakyti ir kaip naujagimio nužudymo bendrininkė (BK 131 str. su nuoroda į BK 24 str.). Tokia išvada darytina atsižvelgus į tai, jog tiek tuo atveju, kai motina pati nužudo savo naujagimį, tiek tuomet kai ji sukursto ar padeda šią veiką atlikti

¹⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio mėn. 18 d. nutarimo Nr. 46 “ Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose” 1.2 punktas. *Teismų praktika. LAT biuletenis*. 2004. Nr. 21.

¹⁶¹ PĖSTININKAS, A. *Nusikaltimai asmeniui*.- Vilnius: Mintis, 1984, p. 36.

kitą asmenį, ji yra veikiamą gimdymo nulemtos būsenos. Dėl šios priežasties, būtų neprotinga motiną nubausti už kvalifikuoto nužudymo padarymą, kai ji savo naujagimį nužudė bendrininkaudama su kitais asmenimis.

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog motinos atliktas naujagimio nužudymas gali būti kvalifikuotas pagal BK 131 str. kaip privilegijuotas nužudymas, o tos pačios nusikalstamos veikos bendrininkų atlikti veikai pripažintini kvalifikuotu nužudymu. Tačiau toks skirtingų nužudymo rūšių kvalifikavimas nepaneigia pačios bendrininkavimo instituto svarbos. Baudžiamosios teisės teoretikų nuomone „atskirų bendrininkų tos pačios nusikalstamos veikos motyvai ir tikslai gali būti ir skirtingi. Teisinė pastarųjų reikšmė priklauso nuo jų svarbos bendrai daromos nusikalstamos veikos sudėtyje. Jei motyvas, tikslas yra būtini sudėties požymiai, visi bendrininkai privalo juos žinoti ir jais vadovautis“¹⁶². Taigi, nors naujagimio nužudymo atveju motina ir bendrininkai turėjo skirtingus tikslus bei motyvus, vis tik tokio nusikaltimo objektas ir nukentėjęsysis, į kuriuos jie kėsina, yra tokie patys.

Privilegijuoto naujagimio nužudymo bei kvalifikuoto nužudymo nusikalstamų veikų palyginimo pabaigoje, paminėtina, jog tokių valstybių kaip Ispanija, Prancūzija, baudžiamieji įstatymai nenumato privilegijuoto nužudymo. Todėl visais atvejais, kai motina, bendrininkaudama su kitais, nužudo savo kūdikį, visi dėl šios nusikalstamos veikos kalti asmenys atsako kaip už kvalifikuoto nužudymo padarymą.

Kita nusikalstamas veika, kurios atribojimo nuo naujagimio nužudymo analizė yra svarbi ir būtina šio magistrinio darbo atžvilgiu – neteisėtas abortas (BK 142 str.). Kaip jau buvo minėta, BK 131 str. įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėtis yra privilegijuota, o tuo tarpu BK 142 str. 1 d. – pagrindinė. Joje numatyta, kad gydytojas, turintis teisę daryti aborto operacijas, padaręs abortą pacientės prašymu, jeigu buvo kontraindikacijų arba tai padaryta ne sveikatos priežiūros įstaigoje, arba sveikatos priežiūros specialistas, neturintis teisės daryti aborto operacijas, sveikatos priežiūros įstaigoje padaręs abortą pacientės prašymu, arba kitas asmuo, neturinti medicininio išsilavinimo, nutraukęs nėštumą pačios moters prašymu¹⁶³. Iš šios neteisėto aborto straipsnio formuluotės akivaizdu, kad pati nėščioji, sau padariusi abortą, nebūtų patraukta baudžiamojon atsakomybėn. Taigi, siekiant teisingai kvalifikuoti LR BK numatytas naujagimio nužudymo bei neteisėto aborto veikas, tikslinga nustatyti aiškią ribą tarp vaisiaus ir naujagimio nužudymo.

¹⁶² ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2004, p. 158.

¹⁶³ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 26-1968.

Naujagimio nužudymas - tai tokia veika, kuria atimama gimstančio ar neseniai gimusio vaiko gyvybė, o neteisėtas abortas – veika, kuria neteisėtai yra nutraukiamas nėštumas. Abortas (lot. *abortus*, *aborior* – „sundyti“, „apmiršti“) – tai savaiminis arba dirbtinis moters nėštumo nutraukimas, t.y. gemalo vaisiaus sunaikinimas iki naujagimio gimimo¹⁶⁴. Minėta, kad vaisius, esantis moters organizme, pripažįstamas naujagimiu nuo gimdymo pradžios. Būtent nuo šio momento yra pripažįstama teisinė gyvybės apsauga, todėl privalu nustatyti, ar motina bei kiti veikoje dalyvaujantys asmenys suvokia, kad jų „veiksmai yra nukreipti ne į nėštumo nutraukimą, o į žmogaus gyvybės atėmimą“¹⁶⁵. Taip pat kvalifikuojant veiką kaip naujagimio nužudymą, svarbu nustatyti, ar jau buvo prasidėjęs gimdymas gyvybės atėmimo momentu, kadangi vaisiaus sunaikinimas iki prasidedant gimdymo procesui pripažįstamas neteisėtu abortu¹⁶⁶.

Taip pat paminėtina, kad naujagimio nužudymas nuo neteisėto aborto atibojamas pagal subjektyviuosius nusikalstamos veikos sudėties požymius. Naujagimio nužudymo atveju motinos būseną yra nulemtą gimdymo, t.y. motina yra tokioje psichofiziologinėje būsenoje, kai nevisiškai sugeba suprasti savo veiksmų prasmės bei juos valdyti. O šis subjektyvusis požymis nėra būdingas neteisėto aborto sudėčiai.

Tiek BK 131 str., tiek BK 142 str. reglamentuojamų nusikalstamų veikų subjektai yra specialūs, tačiau visiškai skirtingi. Naujagimio nužudymo atveju subjektu gali būti tik naujagimio motina, sulaukusi 16 m. amžiaus bei esanti gimdymo nulemtoje būsenoje, o neteisėto aborto atveju nėščia moteris, kuriai daromas neteisėtas abortas, yra pripažįstama ne specialiuoju subjektu, o nukentėjusiaja. Specialieji neteisėto aborto subjektai jau buvo minėti šioje magistrinio darbo dalyje.

Apibendrinant, nėščiajai moteriai, iki gimdymo pradžios tam tikru būdu atėmusiai savo vaisiui gyvybę, baudžiamoji atsakomybė nekyla. Tokiu atveju negimusios gyvybės sunaikinimas nėra baustinas nei pagal BK 131 str. (naujagimio nužudymas), nei pagal BK 142 str. (neteisėtas abortas).

Dar viena Lietuvos baudžiamojo įstatymo reglamentuojama nusikalstama veika, kurios atibojimą nuo naujagimio nužudymo būtina aptarti – vaiko palikimas (BK 158 str.). Tiek vaiko palikimui, tiek naujagimio nužudymui būdingi šie požymiai: šios abi veikos gali būti padaromos neveikimu, kaltininkas šias veikas realizuojančius veiksmus

¹⁶⁴ ČAIKOVSKI, A.; ŽUKOVAITĖ, I. Neteisėto aborto kriminalizavimas Lietuvoje ir kitose Europos valstybėse. *Teisė*. 2010 (75), p. 21.

¹⁶⁵ БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2003, p. 214-215.

¹⁶⁶ NOCIUS, J., *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. 2 knyga. Specialioji dalis: 99-212 straipsniai*. Vilnius, Registrų centras, 2009, p. 122.

gali atlikti tiesiogine tyčia, o taip pat abiejų šių nusikalstamų veikų nukentėjusiuoju yra naujagimis. Pastarasis požymis sukelia daugiausiai problemų, siekiant atriboti naujagimio nužudymą nuo vaiko palikimo.

Kaip ir kvalifikuoto nužudymo bei neteisėto aborto atvejais, vaiko palikimas nuo naujagimio nužudymo skiriasi objektyviaisiais ir subjektyviaisiais nusikalstamos veikos sudėties požymiais. Naujagimio nužudymo sudėtis yra materialioji, o vaiko palikimo – formalioji. Tai reiškia, jog pastaruoju atveju nereikalaujama, kad kiltų padariniai, t.y. vaiko palikimas bus laikomas baigtu nuo to momento, kai negalintis savimi pasirūpinti vaikas bus paliktas be priežiūros, ir visai nesvarbu, ar atsirado pavojingi vaiko gyvybei ar sveikatai padariniai, ar ne. Pavyzdžiui, LAT 2004 m. gegužės 4 d. nutartyje baudžiamojoje byloje 2K-327/2004 pasakyta, jog „18 dienų naujagimio palikimo laiptinėje be priežiūros 8 valandoms (tiek laiko praėjo, iki jis buvo surastas) faktas kėlė grėsmę jo gyvybei, nes nebuvo užtikrinti naujagimio fiziologiniai poreikiai bei jo saugumas“¹⁶⁷. Šiuo atveju motina buvo nuteista už tai, kad turėdama specialią pareigą rūpintis savo naujagimiu, paliko jį be priežiūros, ir taip sukėlė grėsmę jo gyvybei.

Teisės doktrinoje pažymėta, jog „LR BK 158 str. taikomas motinai, kuri norėdama atsikratyti savo naujagimio, palieka jį be priežiūros, tikėdamasi, kad kas nors jį ras ir juo pasirūpins“¹⁶⁸. Dėl to galima daryti išvadą, kad šiuo atveju motina neturi tikslo nužudyti savo kūdikio, priešingai nei BK 131 str. atžvilgiu, tačiau tai kiekvienu konkrečiu atveju būtina pagrįstai įrodyti. Tuo atveju, jeigu motina paliko savo kūdikį, nevisiškai pilnai įsitikinus, kad jis bus surastas ir juo kas nors pasirūpins, tuomet jos padarytą veiką būtų galima pripažinti kvalifikuotu nužudymu. Tačiau jei naujagimis buvo paliktas motinos, kurios psichologinė būklė yra paveikta gimdymo nulemtos būsenos, tada tokia motinos veika turėtų būti kvalifikuojama kaip naujagimio nužudymas.

Apibendrinant šioje darbo dalyje aprašytas nusikalstamas veikas bei jų atribojimą nuo naujagimio nužudymo, verta pastebėti, kad kiekvienu konkrečiu atveju privalo būti įvertinti visi veikos sudėties požymiai. Tik tiksliai nustatčius objektyviusius ir subjektyviusius požymius, bus įmanomas teisingas motinos padarytos nusikalstamos veikos savo naujagimio atžvilgiu kvalifikavimas.

¹⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų teisėjų kolegijos 2004 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-327/2004.

¹⁶⁸ ABRAMAVIČIUS, A., *et al.* Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2009, p. 209.

IŠVADOS

1. Nužudymas – tai neteisėta tyčinė veika, kuria yra atimama gyvybė kitam žmogui. Šiuo metu baudžiamosios teisės doktrinoje nužudymo sudėtis klasifikuojama į: pagrindinę (LR BK 129 str. 1 d.), kvalifikuotą (LR BK 129 str. 2 d.) bei privilegijuotą (LR BK 130 str., 131 str.).
2. Remiantis bendraisiais nužudymo požymiais bei specifiniais, tik privilegijuotiems nužudymams būdingais požymiais, privilegijuotą nužudymą būtų galima apibrėžti kaip neteisėtą, tyčinį, kito žmogaus gyvybės atėmimą, kurį nulėmė ypatinga kaltininko emocinė būseną. LR BK numatyti du privilegijuoti nužudymai: nužudymas labai susijaudinus (LR BK 130 straipsnis) bei naujagimio nužudymas (LR BK 131 straipsnis).
3. Vyrauja trys pagrindinės gyvybės pradžios teorijos: žmogus yra laikomas gyvas nuo pradėjimo momento, nuo tam tikro vaisiaus vystymosi momento arba nuo gimimo momento. Prioritetas turėtų būti taikomas pastarajai teorijai, tad baudžiamojon atsakomybėn turi būti traukiama motina, kuri nužudo gimstantį ar jau gimusį kūdikį.
4. Medicinos teorijoje naujagimiu laikomas kūdikis iki 1 mėnesio, o tuo tarpu baudžiamajame įstatyme konkretus laikotarpis nenurodytas. Kvalifikuojant padarytą neteisėtą veiką kaip naujagimio nužudymą, teismai turėtų atsižvelgti į gimdymo nulemtą motinos būseną, kuri gali tęsti ilgiau nei 1 mėnesį.
5. Motina savo naujagimį gali nužudyti tiek aktyviais veiksmais, tiek ir neveikimu.
6. Būtinuoju naujagimio nužudymo objektyviosios pusės požymiu yra padariniai, tai yra naujagimio mirtis.
7. Už naujagimio nužudymą atsako tik vaiką išnešiojusi ir pagimdžiusi motina, sulaukusi 16 metų amžiaus bei esanti atitinkamoje gimdymo nulemtoje psichofiziologinėje būsenoje. Tokią būseną gali nulemti įvairiausi nėštumo ar gimdymo laikotarpiais atsiradę veiksniai.
8. Gimdymo sukelta būseną yra tokia ypatinga kaltininkės psichinė būseną, kurios metu yra sumažėjęs gimdyvės gebėjimas suvokti savo atliekamų veiksmų tikrąją prasmę bei galėjimas juos valdyti. Tokia kaltininkės būseną yra nulemta išimtinai gimdymo.

9. Gimdymo sukelta motinos būseną, nors ir visiškai nepanaikina jos pakaltinamumo, tačiau ją sumažina, todėl atitinka riboto pakaltinamumo būseną.
10. Veiksniai, turintys įtakos gimdymo nulemtos būsenos atsiradimui, gali susiformuoti jau nėštumo pradžioje ir tęstis net iki vienerių metų nuo gimdymo proceso pabaigos.
11. LR BK 131 straipsnyje reglamentuojama nusikalstama veika gali būti padaryta tiesiogine tyčia (asmuo, būdamas atitinkamoje būsenoje, siekia padarinių) arba netiesiogine tyčia (asmuo suvokia padarinius ir nors jų nesiekia, bet sąmoningai leidžia jiems atsirasti).

SANTRAUKA

Magistriniame darbe siekiame pateikti išsamią privilegijuotų nužudymų rūšiai priskirto ir LR BK 131 straipsnyje reglamentuojamo naujagimio nužudymo sampratos, raidos bei šiai veikai būdingų požymių analizę. Kadangi naujagimio nužudymas reglamentuojamas kitų užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, dėl šios priežasties buvo pasirinkti Suomijos, Kroatijos bei Lenkijos baudžiamieji kodeksai.

Siekiant išsamaus ir nuoseklaus tyrimo, pirmiausia, darbe yra aprašoma nužudymo samprata bei trumpai apžvelgiamos jo rūšys (paprastas, kvalifikuotas bei privilegijuotas nužudymas). Toliau detalai išnagrinėjama naujagimio nužudymo samprata, analizuojama gyvybės pradžios, teisės į gyvybę pradžios bei mirties momento nustatymo problematika, taip pat aptariama naujagimio nužudymo instituto istorinė raida Lietuvoje bei kitose užsienio valstybėse.

Pagrindinėse darbo dalyse išsamiai aprašomi visi naujagimio nužudymo nusikalstamos veikos sudėties požymiai, o būtent: objektyvieji požymiai - veika (veikimas, neveikimas), padariniai, priežastinis ryšys tarp veikos ir atsiradusių padarinių, nusikalstamos veikos padarymo laikas. Didžiausias dėmesys skiriamas subjektyviajai naujagimio nužudymo sudėties pusei, kadangi specialusis šios veikos subjektas (naujagimio motina), jo psichologinė, gimdymo nulemta būseną leidžia LR BK 131 straipsnyje reglamenuojamą veiką atskirti nuo kitų nusikaltimų. Taip pat šiame magistriniame darbe yra pateikiamas naujagimio nužudymo atribojimas nuo kitų nusiklastamų veikų, tokių kaip kvalifikuotas nužudymas (LR BK 129 str. 2 d. 1p., 2p., 3p.), neteisėtas abortas (LR BK 142 str.) bei vaiko palikimas (LR BK 158 str.).

SUMMARY

The Master Thesis is aimed at presenting a detailed analysis of the concept, development and typical elements of infanticide categorized as second-degree murder with mitigating circumstances and regulated in Article 131 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania (hereinafter referred to as the CC of the RL). Infanticide is regulated by the criminal codes of other countries; hence, the Criminal Codes of Finland, Croatia and Poland were chosen for the study.

To ensure that the study is comprehensive and consecutive, firstly, it is focused on defining the concept of murder and briefly reviewing its degrees (first-degree murder, first-degree murder with aggravating circumstances and second-degree murder with mitigating circumstances). Then, the concept of infanticide is further analyzed in detail, and the problems associated with the conception of life, the beginning to the right to life and determination of the moment of death are analyzed. Also, the historical development of the institute of infanticide in Lithuania and other foreign countries are discussed.

The main parts of the paper describe all the constituent elements of the crime of infanticide in great detail. In particular, the objective elements include the act (action, inaction), consequences, causality between the act and pertaining consequences, and the time of committing the crime. The largest focus is given to the subjective facet of infanticide as the special subject of this act (the mother of the newborn), her mental state and condition ordained by giving birth allows segregating the activity regulated in Article 131 of the CC of the RL from other crimes. The paper also touches upon the dissociation of infanticide from other criminal activities, such as first-degree murder with aggravating circumstances (Clauses 1, 2 and 3 of Part 2 of Article 129 of the CC of the RL), illegal abortion (Article 142 of the CC of the RL) and child desertion (Article 158 of the CC of the RL).

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Norminė literatūra:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 32-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. VIII-1968.
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74 – 2262.
4. Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. IX-837.
5. Lietuvos Respublikos žmogaus mirties registravimo ir kritinių būklių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. VIII-157.
6. Baudžiamojo kodekso 42, 67, 129, 135, 138 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 72 (1), 72 (2) straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008-06-27, Nr. 73-2796.
7. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės Žinios*. 1955, Nr. 40-987.
8. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 9-244.
9. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 33-807.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 109-3004.
11. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymas Nr. V-822 „Dėl vaiko gaivinimo standartų“. *Valstybės žinios*. 2003. Nr. 64-2914.
12. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakas „Dėl laikino taikymo RTFSR baudžiamųjų, civilinių ir

darbo įstatymų Lietuvos TSR teritorijoje“. *Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos žinios*, 1941, Nr. 1-39.

13. Airijos konstitucija. Prieiga per internetą:

<[http://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_Ireland_\(consolidated_text\)#PERSONAL_RIGHTS](http://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_Ireland_(consolidated_text)#PERSONAL_RIGHTS)>.

14. Código Penal Espanol del ano 1822. Prieiga per internetą:

<<http://www.scribd.com/doc/26029908/Codigo-Penal-Espanol-1822>>.

15. Danijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=121398>>.

16. Estijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internet:

<file:///C:/Users/pci/Downloads/Estonia_Penal%20Code_am2013_en.pdf>.

17. German Constitutional Court abortion decision. Prieiga per internetą:

<http://groups.csail.mit.edu/mac/users/rauch/germandecision/german_abortio_decision2.html>.

18. Ispanijos Karalystės baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://2ni2.com/juridico/penal/codigopenal.htm>>.

19. Kroatijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<file:///C:/Users/pci/Downloads/Croatia_Criminal_code_am2003_enc.pdf>.

20. Lenkijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/10>>.

21. Prancūzijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

22. Suomijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20081203_204200-27764/DS.005.1.01.ETD>.

23. Šveicarijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<file:///C:/Users/pci/Downloads/Swiss_CC_1937_am2014_en.pdf>.

24. Švedijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<[file:///C:/Users/pci/Downloads/4c405aed10fb48cc256dd3732d76%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/pci/Downloads/4c405aed10fb48cc256dd3732d76%20(3).pdf)>.

25. Venesuelos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.cianz.org.ve/archivos/LeyesyReglamentos/LEYESPENALES/CODIGO%20PENAL.pdf>>.

26. 1998 m. Žmogaus teisių įstatymas (Human Rights Act 1998). Prieiga per internetą:

<http://www.opsi.gov.uk/ACTS/acts1998/ukpga_19980042_en_1>.

27. 1990 m. Žmogaus vaisingumo ir Embriologijos Įstatymas (The Human Fertilisation and Embriology Act 1990). Prieiga per internetą:

<http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1990/ukpga_19900037_en_1>.

II. Specialioji literatūra:

28. ABRAMAVIČIUS, A. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis: paskaitų medžiaga*. Vilniaus universitetas Teisės fakultetas, 2013.

29. ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2004.

30. ABRAMAVIČIUS, A. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso specialiosios dalies europeizacijos problemos. *Teisė*, 2005.

31. ABRAMAVIČIUS, A.; BARANSKAITĖ, A.; MILINIS, A. Probleminiai žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste. *Jurisprudencija*, 2011, Nr. 18 (3).

32. ALIUKONIENĖ, R. Sunkaus sveikatos sutrikdymo labai susijaudinus (Baudžiamojo kodekso 136 straipsnis) požymiai. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui 10 metų. Recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų baudžiamosios politikos ir baudžiamųjų įstatymų teisėkūros, baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir nusikaltimų kvalifikavimo problematikai, rinkinys*. Vilnius, VĮ Registrų centras.

33. ALIUKONIENĖ, R. Veika kaip vienas iš sunkaus sveikatos sutrikdymo objektyviųjų požymių. *Teisė*, 2013.

34. ALIUKONIENĖ, R.; ALIUKONIENĖ, N.; ALIUKONIS, V. Fiziologinio afekto būsenos reikšmė nužudymui ir sunkiam sveikatos sutrikdymui kvalifikuoti. *Sveikatos mokslai*, 2016, 26 tomas, Nr. 1.

35. ALIUKONIENĖ, R.; NAVICKAS, A.; BAREIKYTĖ, A. Naujagimio nužudymo teisiniai ir mediciniai aspektai. *Sveikatos mokslai*, 2016, 26 tomas, Nr. 1.

36. ANDRIULIS, V. Pamedės teisyne (1340 m.) baudžiamoji teisė ir procesas. *Socialistinė teisė*, 1978, Nr. 1 (41).

37. ANDRIULIS, V. *Lietuvos statutų (1529, 1566, 1588) šeimos teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
38. ANDRIULIS, V.; MAKSIMAITIS, M. *Lietuvos teisės istorija*. Vilnius, 2002.
39. ČAIKOVSKI, A.; ŽUKOVAITĖ, I. Neteisėto aborto kriminalizavimas Lietuvoje ir kitose Europos valstybėse. *Teisė*, 2010, Nr. 75.
40. DRAKŠIENĖ, A.; NOCIUS, J.; PAVILONIS, V. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. - Vilnius: Eugrimas, 2000.
41. BORODIN S. V. Otvetstvennost za ubijstvo: kvalifikacija i nakazanie po rossijskomu pravu [The responsibility for the murder: the qualification and punishment under Russian law]. Moskva. 1994.
42. BORODIN S. V. *Преступления против жизни*. Юридический центр Пресс, Санкт- Петербург, 2003.
43. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Prieiga per internetą: <http://www.autoinfo.lt/webdic/>.
44. DOCKA, P. *Nuo aborto iki žmogžudystės*. Justitia. 1999.
45. DRAŠUTIENĖ, G., et al. *Akušerija ir ginekologija. Vaistų žinios*, Vilnius, 2005.
46. HARRIS, M. *Kultūrinė antropologija*. Vilnius, Tvermė, 1998.
47. *Уголовное Уложение. Проект Редакционной Комисии и объяснения к нему*. Том VI. Санкт-Петербург, 1895.
48. JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. *Teisės problemos*, 1997, Nr. 2.
49. KAVOLIŪNAITĖ, E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos koncepcijos. *Teisės problemos*, 2005. Nr. 2(48).
50. KLIMKA, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai*. Vilnius: Leidykla „Mintis“, 1964.
51. LEONAVIČIUS, J. *Sociologijos žodynas*.- Vilnius: Academia, 1993.

52. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis.* VĮ Registrų centras, Vilnius, 2009.
53. MACHOVENKO, J. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisės šaltiniai: mokomoji priemonė.* Vilnius: Justitia, 2000.
54. MAKSIMAITIS, M.; VANCEVIČIUS S. *Lietuvos valstybės ir teisės istorija,* Justicija, Vilnius, 1997.
55. MARTINKIENĖ, V.; DEMBINSKAS, A.; GERMANAVIČIUS, A. Naujagimius nužudžusių moterų ekspertinių tyrimų valstybinėje teismo psichiatrijos tarnyboje prie SAM 1994 – 2014 m. duomenų analizė. *Sveikatos mokslai.* 2015, 25 tomas, Nr. 5.
56. MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys.* Justitia, Vilnius, 2002.
57. MILINIS, A. Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje“. *Teisė,* 2006, Nr. 59.
58. MILINIS. A. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą. Monografija.* Vilnius: VšĮ Registrų centras, 2011.
59. NEKROŠIUS, I.; NEKROŠIUS V.; VĖLYVIS S. *Romėnų teisė. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas,* Vilnius, Justitia, 1999.
60. NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui: mokomoji priemonė.* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998.
61. NOCIUS, J., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. 2 knyga. Specialioji dalis: 99-212 straipsniai.* Vilnius, Registrų centras, 2009.
62. PAVILONIS, V. *Konstitucinės baudžiamųjų įstatymų rekodifikacijos ištakos. Konstitucija, žmogus, teisinė valstybė.* Vilnius, 1997.
63. PAVILONIS, V. Lietuvos Respublikos Konstitucijos II skirsnio Žmogus ir valstybė 19 straipsnio komentaras. *Teisės problemos.* 1999.
64. PAVILONIS, V.; MERKEVIČIUS, R. *Būtinoji gintis: mokomoji priemonė.* Vilnius: Justitia, 1999.
65. PAVILONIS, V., et al. *Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras. I dalis.* Vilnius, 2000.

66. PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. 3-čiasis pataisytas ir papildytas leidimas*. Vilnius: Eugrimas, 2003.
67. PĖSTININKAS, A. *Nusikaltimai asmeniui*. Vilnius: Mintis, 1984.
68. PIESLIAKAS V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Justitia, 2006.
69. PIESLIAKAS, V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį: mokymo leidinys*. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, 1996.
70. Popiežiaus Leono XIII enciklopedija. *Rerum novarum*. 1931. Kaunas: Šv. Kazimiero draugija.
71. PRAPIESTIS, J., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
72. Prieiga per internetą: <<http://lt.wikipedia.org/wiki/Mirtis>>.
73. Prieiga per internetą:
<<http://www.nlm.nih.gov/medlineplus/ency/article/002271.htm>>.
74. PUMPUTIS, A. *Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė*. Vilnius: MRU leidykla, 2003.
75. RIAUBAITĖ, E. Tyčinės ir neatsargios kaltės atribojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Jurisprudencija*. Mokslo darbai, 2008 11 (113).
76. SILVERMAN, W. A. Mismatched attitudes about neonatal death. *The Hastings Center Report*, 1981.
77. STANKEVIČIUS, V. *Baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas, Lietuvos universiteto teisių fakultetas, 1995.
78. STASIŪNIENĖ J., JASULAITIS A., ANDRIUŠKEVIČIŪTĖ G., CHMIELIAUSKAS S. Motinų agresijos, nukreiptos į savo kūdikius, priežastys ir ją lemiantys veiksniai. Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Patologijos, teismo medicinos ir farmakologijos katedra, *Medicinos teorija ir praktika*, 2014 - T. 20 (Nr. 1).

79. VALANČIUS, K. L. *Lietuvos valstybės konstitucijos*. Vilnius: UAB „Ekonomikos mokymo centras“, 2001.
80. VANSEVIČIUS, S. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai-teisiniai institutai*. Vilnius: Mintis, 1981.
81. VASILIAUSKAS, V., et al. *Užsienio teisės istorijos chrestomatija*. Vilniaus universiteto leidykla, Vilnius, 1997.
82. *Visuotinis enciklopedinis žinynas*.- Vilnius: Gamta, 2005.
83. WESSELS, J., Baudžiamoji teisė. *Bendroji dalis: baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003.
84. WESSELS, J. Strafrecht Besondere Teil/1. Straftaten gegen Persönlichkeits – und Gemeinschaftswerte.- *Heidelber:C.F. Müller juristischer Verlag*, 1994.
85. West S. G. An Overview of Filicide. *Psychiatry (Edgmont)*, 2007; 4(2):48-57.
86. Williamson, L. Infanticide: An Anthropological Analysis. In Marvin Kohl ed., *Infanticide and the Value of Life*. *New York: Prometheus Books*, 1978.
87. WRIGHTSON, K. *Infanticide in European history*. *Criminal Justice History*, 1982; 3: 1-20.
88. WRIGHTSON, K. *Infanticide in earlier seventeenth century England*. *Local Popul Stud*. 1971;15:10–22.
89. ZINGA D., PHILLIPS S. D., BORN L. Postpartum depression: we know the risks, can it be prevented?// *Rev. Bras. Psiquiatr.*, 2005, 27 (2).

III. Praktinė literatūra:

90. Europos žmogaus teisių komisijos 1980 m. sprendimas byloje Paton v. Jungtinę Karalystę (1980), 3 E.H.R.R. 408.
91. Europos žmogaus teisių teismo 1981 m. sprendimas byloje Paton v. Royaume-Uni, Nr. 407/79.
92. Europos žmogaus teisių teismo 1994 m. gegužės 26 d. sprendimas byloje Keegan v. Airija, Nr. 16969/90.

93. Europos žmogaus teisių teismo 1994 m. spalio 27 d. sprendimas byloje Kroon ir kt. v Olandija, Nr. 18535/91.
94. Europos žmogaus teisių teismo 2004 m. liepos 8 d. sprendimas byloje Vo v Prancūziją, Nr. 53924/00.
95. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. balandžio 10 d. sprendimas byloje Evans v. Jungtinę Karalystę, Nr. 6339/05.
96. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, 2004, Nr. 21.
97. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 283/2006.
98. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-321/2013.
99. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-327/2004.
100. Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-268.
101. Panevėžio apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-44-350/2014.
102. Šiaulių apygardos teismo 2008 m. vasario 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-36-332- 2008.
103. Šiaulių apygardos teismo 2010 m. birželio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-58- 354/2010.
104. Vilniaus miesto I apylinkės teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. I-48/2004.
105. Ukmergės rajono apylinkės teismo 2010 m. kovo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-26- 161/2010.